

UiT Norges arktiske universitet

HSL-ISK

Hvorfor utfordrer Russland det norske regimet i Fiskevernsonen?

En studie av den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen fra 2010 til 2023

Sunniva Leonora Brustind

Masteroppgave i Russlandsstudier, SVF-3906, mai 2024

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	s.3
1.1 Forskningsspørsmål.....	s.5
1.2 Forskningsstatus.....	s.7
1.3 Teoretisk ramme.....	s.12
2. Metode.....	s.16
2.1 Kilder og kildekritikk.....	s.17
2.2 Innsamling av kilder.....	s.20
2.3 Kvalitativ lesing og hermeneutikk.....	s.22
3. Den omstridte Fiskevernsonen.....	s.23
3.1 Den russiske posisjonen.....	s.28
3.1.1 Perioden 2010-2014.....	s.30
3.1.2 Perioden 2014-2020.....	s.38
3.1.3 Perioden 2020-2023.....	s.47
4. Oppsummering.....	s.62
5. Konklusjoner.....	s.66
6. Kildeliste.....	s.68
7. Litteraturliste.....	s.72

1 Innledning

Det sies at man må forstå mer for å frykte mindre. I konteksten av norsk-russiske relasjoner kan det bety at man må forsøke å se hva som ligger bak tradisjonelle oppfatninger og trusselbilder for å forstå en situasjon fra motpartens perspektiv. Russland er vår nabo i nord, både ved grensen i Finnmark og ved delelinja i Barentshavet. Dette må Norge forholde seg til, uansett hva som skjer på den internasjonale arenaen. Vi velger ikke vår geografi, som Norges statsminister Jonas Gahr Støre uttalte i en kronikk i februar 2023, i anledning årsdagen for krigen i Ukraina (Gahr Støre, 2023). Den russiske invasjonen av Ukraina har satt naboskapet mellom Norge og Russland på prøve. I den arktiske regionen har dette også gjort seg gjeldende, og samarbeidet mellom Russland og de andre arktiske statene går en usikker fremtid i møte. Russland viser i økende grad tegn til å vende blikket østover i søken etter nye samarbeidspartnere og har trappet opp sin militære tilstedeværelse i Arktis (Bones & Mankova, 2020).

Norge og Russland har til tross for sine politiske motsetningsforhold beholdt enkelte kontaktflater i den arktiske regionen. En av disse er fiskerisamarbeidet i Barentshavet (Edvardsen, 2023). Her deler de to landene på fisken som svømmer mellom norsk og russisk sone. Den norske sonen inneholder en Fiskevernsonen, opprettet av Norge i 1977, der Norge tildeler fiskekvoter til norske og russiske fartøy, men ikke til andre stater.¹ Fiskevernsonen er generert ut fra øygruppen Svalbard, som har ligget under norsk suverenitet siden 1920, og som har en spesiell multinasjonal status. Det innebærer at alle signatarstater i kraft av Svalbardtraktaten skal ha lik rett til næringsutøvelse på øygruppen og tilhørende territorialfarvann. Derfor er det mange land som mener at også Fiskevernsonen skal underlegges dette likebehandlingsprinsippet. Dersom likebehandlingsprinsippet skal gjelde i Fiskevernsonen vil det bety at Norge og Russland vil måtte dele de rike fiskeressursene med resten av signatarstatene.

Russland har i mange år uttrykt misnøye med det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen og har til tross for sin privilegerte posisjon også tatt til orde for at Norge bryter Svalbardtraktaten når de ikke gir andre land tilgang til sonen. Målet for oppgaven er å

¹ Enkelte tredjeland med historisk rett til fiske får også en kvote, se kapittel 3

diskutere *hva* som har vært den russiske posisjonen i spørsmålet om hvilket forvaltningsregime som skal gjelde i Fiskevernsonen fra 2010 til 2023 og *hvorfor* Russland tar denne posisjonen.

Norge står alene i sin tolkning av lovgrunnlaget i Fiskevernsonen og har møtt på motstand i dette spørsmålet fra flere aktører. Blant annet har Den Europeiske Union (EU) tatt en tydelig posisjon om at Fiskevernsonen skal underlegges likebehandlingsprinsippet (Delegation of the European Union to Norway, 2021, s.2). Det er også flere enkeltland som ikke støtter det norske synet. Fiskerinasjonene Spania, Island, Nederland og Storbritannia har blant annet kritisert den norske forvaltningen av Fiskevernsonen (Churchill, 2022, s.547). Det norsk-islandske forholdet opplevde stridigheter knyttet til Fiskevernsonen i en periode fra 1994 til 1999, da den norske kystvakten måtte bruke kalde granater mot islandske fiskere (Kristensen, 2005, s.5). Noen år senere rettet det spanske fiskeridepartementet kritikk mot Norge etter oppbringelsen av tråleren Elektron (Hamran, 2005). Spania meddelte så at de sammen med Island og Russland ville forsøke å ta saken til Haag for å prøve den i en internasjonal domstol. Det mest nylige eksemplet er Latvia og striden om snøkrabben der saken om Fiskevernsonen ble brakt opp til Høyesterett (Jensen, 2023).²

Selv om ingen land offisielt støtter den norske posisjonen, vil enkelte påpeke at det har kommet mindre protest fra andre signatarstater de siste årene (Pedersen, 2009, s.38). Det er likevel betydningsfullt at Norge har lav tilslutning blant traktatlandene i dette spørsmålet. Hvinden & Østhagen skriver at dersom spørsmålet om Fiskevernsonens lovgrunnlag skulle bli brakt opp i en internasjonal domstol og avgjørelsen ikke går i norsk favør, vil Norge være nødt til å godta denne dommen (2024, s.92). Oppdagelser av nye ressurser og rikdommer i arktiske havområder, så vel som dårligere ressurstilgang i andre havområder som følge av klimaendringer, har vist seg å øke spenningen i perioder. Det finnes også et tydelig strategisk og geopolitisk aspekt med debatten som vil diskuteres nærmere. Derfor blir spørsmålet om hvilket regime som skal gjelde i Fiskevernsonen svært betent.

Det finnes således flere mulige stater som det kan være interessante å analysere når det gjelder spørsmålet om hvilket regime som skal gjelde i Fiskevernsonen. Valget av den

² Mer om Snøkrabbesaken i kapittel 3.1.2

russiske posisjonen som fokus begrunnes med at Russland fremstår som den mest sentrale aktøren overfor Norge i Fiskevernsonen. Det henger i stor grad sammen med det norsk-russiske naboskapet og det bilaterale samarbeidet som står sentralt i forvaltningen av Svalbard og havområdene rundt. Fiskeriavtalen mellom Norge og Russland i Barentshavet er blant annet den største bilaterale avtalen Norge har på dette feltet (Nærings – og fiskeridepartementet, 2022). Russland er også det eneste landet som har fast bosetning på Svalbard utenom Norge. Dermed opplever Russland selv å ha en særstilling på øygruppen og havområdene rundt, noe de gir offisielt uttrykk for.³

Den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen er vurdert som særlig interessant fordi Russland trolig er det landet som har mest å tape, ved siden av Norge, dersom det nåværende forvaltningsregimet skulle endres. Til tross for dette fremstår Russland paradoksalt nok som en av Fiskevernsonens sterkeste kritikere (Churchill, 2022, s.547). Forskere har tidligere kalt den russiske posisjonen inkonsekvent (Jørgensen & Østhagen, 2020, s.170). Dersom spørsmålet om hvilket regime som skal gjelde i Fiskevernsonen skulle bringes videre til en internasjonal domstol, kan det få store konsekvenser for forvaltningen av sonen. Det gjør det naturlig å spørre seg hva som *egentlig* er den russiske posisjonen i debatten om Fiskevernsonen, og hvorfor Russland fører denne politikken der de legger press på Norge, til tross for at de allerede har en gunstig posisjon i Fiskevernsonen i dag.

1.1 Forskningsspørsmål

Norge har de siste årene ført en strengere politikk i Fiskevernsonen. Det kan både knyttes opp mot økt bevissthet rundt behovet for bærekraftig forvaltning, sikkerhet og energi, men også et ønske om å sementere norsk suverenitet. Her har Norge møtt på motstand fra flere aktører som er uenige i måten Norge forvalter sonen. Denne motstanden handler hovedsakelig om at Norge fører et strengere regime her enn på Svalbard for øvrig. Dermed er rettighetene til traktatlandene i denne sonen betydelig begrenset. Selv om de fleste signatarlandene

³ Se for eksempel Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisanija Dogovora o Sjpitsberge» 4.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDI-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4

anerkjenner opprettelsen av Fiskevernsonen i dag, hersker det stor uenighet om hvilket forvaltningsregime som skal gjelde her: Skal Svalbardtraktatens likebehandlingsprinsipp gjelde i Fiskevernsonen eller ikke?

Spesielt Russland har kritisert det norske forvaltningsregimet. Russland er en av de landene som prinsipielt mener at Svalbardtraktaten skal gjelde i Fiskevernsonen, det vil si at de er uenig i det norske synet. Det er interessant fordi Norge egentlig har en mildere tilnærming mot Russland i Fiskevernsonen sammenlignet med andre signatarstater. Russland nyter også godt av å få en stor del av fiskekvoten som fordeles gjennom den norsk-russiske fiskerikommisjonen. Russland vil nødvendig dele disse fiskeressursene med andre land og det er derfor verdt å undersøke hvorfor Russland likevel utfordrer det nåværende regimet i Fiskevernsonen. Med økende global oppmerksomhet mot Arktis, og flere parter som ønsker en finger med i spillet, kan man spørre seg hvorfor Russland legger press på et forvaltningsregime som i utgangspunktet går i deres favør. Dette vil oppgaven undersøke nærmere.

Det er mange interessante spørsmål man kan stille seg, og hovedproblemstillingen i denne masteroppgaven vil være som følger:

På hvilke måter og hvorfor utfordrer Russland den norske jurisdiksjonen i Fiskevernsonen, og hvordan har dette utviklet seg i perioden fra 2010 til 2023?

Et naturlig startpunkt for oppgaven er delelinjeavtalen mellom Norge og Russland i 2010. Oppgaven følger tematikken frem til 2023. Av praktiske hensyn knyttet til kildeinnsamling er sluttpunktet satt til utgangen av 2022. Hoveddelen av oppgaven vil deles opp i tre analysekapitler med avgrensning mellom 2010 og 2014, 2014 og 2020 og til slutt 2020 til 2023.

Jeg har valgt en oppdeling basert på ulike viktige hendelser i utviklingen av det norsk-russiske forholdet for å se hvordan disse har påvirket situasjonen i Fiskevernsonen. Den første perioden er avgrenset fra 2010 til 2014. Oppdelingen er valgt på bakgrunn av delelinjeavtalen som var et diplomatisk gjennombrudd mellom Norge og Russland. Derfra har jeg valgt å dele opp den andre perioden fra 2014 til 2020. Spesielt viktig i denne perioden er de vestlige restriktive tiltakene mot Russland etter annekteringen av Krym-halvøya. Også snøkrabbe-

saken er viktig i denne perioden. Det siste kapitlet tar for seg perioden mellom 2020 og 2023. Denne oppdelingen er valgt særlig med tanke på Svalbardtraktatens 100-års jubileum, da Russland tydelig trappet opp presset mot Norge i Fiskevernsonen. Det mest betydningsfulle hendelsen i denne perioden er likevel den russiske invasjonen av Ukraina, som førte til at forholdet mellom Norge og Russland forverret seg ytterligere.

Tidligere analyser har brukt andre avgrensninger. Jørgensen & Østhagen (2020) delte opp sin analyse i tre faser. Den første fasen gikk fra 1998 til 2005, der Norge mottok kritikk både på regionalt og føderalt nivå i Russland. I den andre fasen fra 2005 til 2012 identifiserte Jørgensen & Østhagen (2020) en dragkamp mellom opposisjonen og sentralmakten, der sentralmakten viste seg som mer tilbakeholden. I et mellomspill fra 2010 til 2011 diskuterte Jørgensen & Østhagen (2020) uroen knyttet til delelinjeavtalen og den sterke reaksjonen fra russiske myndigheter i forbindelse med Sapfir 2-arrestasjonen. Den siste fasen gikk fra 2012 og 2018 og kjennetegnes av mer kontroll og mindre uro i Fiskevernsonen. Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) foretok den samme avgrensning i sin analyse av den russiske posisjonen.

1.2 Forskningsstatus

Forskningsstatus er den faglige dialogen rundt forskningsobjektet. I denne oppgaven vil faglitteratur som bøker, ulike publikasjoner og andre analyser av russisk Svalbardpolitikk, særlig knyttet til Fiskevernsonen, være mest relevant til min problemstilling. Ved hjelp av tidligere forskning kan man sammenligne og analysere funn og sette det i sammenheng med forskningsstatus. Det er ikke all forskning som holder høy kvalitet, og det vil derfor være viktig å vurdere hver enkelt kilde. Nordområdene er et politikkområde som er i stadig utvikling og man må derfor ta hensyn til at det kan finnes utdatert informasjon i tidligere forskning. Særlig de siste årene har det blitt tydelig at endring er i gjære, både med tanke på klimaendringer og sikkerhetspolitiske utviklinger, og dette må tas i betraktning når oppgaven skal skrives.

Det er naturligvis skrevet en del om Fiskevernsonen på Svalbard og den russiske posisjonen. Ved hjelp av et tastetrykk på ulike søkemotorer kan man enkelt finne rikelig med analyser fra både norske og utenlandske forskere. Det er tydelig at dette er et tema som engasjerer internasjonalt og i løpet av de siste tjue årene har Fiskevernsonen blitt analysert fra flere ulike hold i tråd med utviklinger i internasjonal lov. De heteste temaene har oppstått i forbindelse

med diplomatiske tvister knyttet til den norske kystvaktens myndighetsutøvelse i sonen⁴, men også delelinjeavtalen som ble undertegnet i 2010, Snøkrabbe-saken, utdelinger av oljeblokker og konsekvensene av krigen i Ukraina. I disse analysene har den russiske posisjonen i spørsmålet om regimet i Fiskevernsonen blitt viet varierende oppmerksomhet. Mens de fleste analyser kommer inn på den russiske posisjonen som en del av et større prosjekt, finnes det et mindre antall artikler som drøfter den russiske posisjonen direkte (Jørgensen & Østhagen 2020; Andrey Todorov 2020; Jørgensen et al. 2020).

De artiklene jeg har valgt å bruke er forfattet i de nyere år og de fleste er utgitt i 2020 i forbindelse med Svalbardtraktatens 100-års jubileum. De fleste av analysene jeg har basert meg på er tilknyttet Fritjof Nansens Institutt (FNI) som blant annet spesialiserer seg på polar og russisk politikk. Det er skrevet lite om den russiske posisjonen etter 2020 og mitt bidrag til denne forskningen vil således være en oppdatert analyse av den russiske posisjonen i spørsmålet om hvilket forvaltningsregime som skal gjelde i Fiskevernsonen. Min analyse fører spørsmålet om den russiske posisjonen helt frem til 2023. Oppgaven tar sikte på å fylle dette kunnskapshullet og vil med det også drøfte tidligere perioder i lys av det vi vet etter 2020.

For å svare på forskningsspørsmålet har jeg valgt å inkludere litteratur som gir en oversikt over de lange linjene i Svalbards historie og de russiske interessene på øygruppen gjennom historien. Som historisk bakgrunn har jeg i all hovedsak basert meg på Thor B. Arlov sitt anerkjente verk «Svalbards Historie», som tar for seg øygruppens historie fra den ble offisielt oppdaget av Willem Barentsz i 1596 til utgivelsesåret 1996. Det er en grundig oversikt som tar for seg fangst og fiske, industri, vitenskap, turisme, politikk og samfunnsutvikling på Svalbard. Selv om boka ikke tar for seg de siste tretti årene, tilbyr den en innsikt i Svalbards historie som er nyttig som historisk bakteppe. Den gir en fyldig historisk innsikt i de russiske interessene på Svalbard og havområdene utenfor.

Problemstillingen krever også litteratur som går mer i dybden på Fiskevernsonen. Her har jeg funnet flere artikler som forklarer utfordringene i Fiskevernsonen mer detaljert. Robin Churchill og Geir Ulfstein er anerkjente havrettsekspertene, og har skrevet flere artikler om

⁴ Særlig oppbringelsen av de russiske trålerne Tsjernigov (2001), Elektron (2005) og Sapfir 2 (2011)

Fiskevernsonen rundt Svalbard. Jeg har for det meste brukt kapitlet «The application of the svalbard treaty offshore» som er en del av jubileumsskriftet «Svalbardtraktaten 100 år». I dette kapitlet drøftes det juridiske regimet i Fiskevernsonen. Dette kapitlet berører min problemstilling direkte der den tar for seg de ulike posisjonene i spørsmålet om hvilken jurisdiksjon som skal gjelde i sonen og de viktigste argumentene for de ulike posisjonene. Jeg har også brukt en nyere utgivelse av R. Churchill, «The Disputed Scope of the Svalbard Treaty Offshore: a New Approach to Resolving the Issue» fra 2022, som diskuterer det forfatteren regner som de tre største utfordringene Norge har i Fiskevernsonen.

Andre viktige forskningsbidrag er forfattet av Anne-Kristin Jørgensen, Arild Moe og Andreas Østhagen fra Fritjof Nansens Institutt (FNI). De samarbeidet om artikkelen «*The Svalbard Fisheries Protection Zone: How Norway and Russia Manage an Arctic Dispute*» som ble publisert i *Arctic and North* (Arktika i Sever) i 2020. Artikkelen diskuterer helt konkret det russiske synet på norsk jurisdiksjonshåndhevelse i Fiskevernsonen og berører med det min problemstilling direkte. Jørgensen, Moe & Østhagen beskriver den russiske politikken i Fiskevernsonen som en balansekunst der russiske myndigheter er opptatt av å understreke sin offisielle posisjon og legge press på norsk myndighet, men ikke så mye at det norske forvaltningsregimet kollapser (2020, s.150). Analysen viser at Russland ikke er en enhetlig aktør og at den russiske politikken i Fiskevernsonen har utviklet seg på ulike nivå gjennom tre ulike faser fra rett før årtusenskiftet til 2018. Den russiske politikken i Fiskevernsonen har gått fra unison kritikk fra regionalt og føderalt hold fra 1998 til 2005, til et voksende skille mellom regionale/sectorinteresser og sentralmakten fra 2005 til 2012, der sentralmakten tok en mer moderat linje, til en sterkere sentralmakt som sørget for mer kontroll fra 2012 og frem til 2018. Analysen identifiserer også et mellomspill fra 2010 til 2011 da delelinjeavtalen ble undertegnet, og russiske myndigheter måtte svare på den sterke regionale kritikken fra fiskeflåten i Nordvest-Russland etter mange arrestasjoner i Fiskevernsonen, særlig etter oppbringelsen av Sapfir 2 (Jørgensen et al. 2020, s.158). Konklusjonen i analysen er at den russiske offisielle posisjonen til Kreml har forholdt seg uendret også etter den russiske invasjonen av Krym-halvøya i 2014 og de påfølgende vestlige reaksjonene.

Anne-Kristin Jørgensen og Andreas Østhagen (FNI) publiserte i 2020 en artikkel i tidsskriftet Internasjonal Politikk under overskriften «*Norges vern av suverene rettigheter rundt Svalbard: Russiske persepsjoner og reaksjoner*». Artikkelen diskuterer forholdet mellom

Norge og Russland i Fiskevernsonen og fremstår nokså overlappende til den ovennevnte publikasjonen. De kommer også frem til at 2014 ikke representerer noe skille i norsk-russiske forholdet i Fiskevernsonen. Jørgensen & Østhagens analyse bruker samme fase-oppdeling som Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) for å vise hvordan den russiske posisjonen har utviklet seg de siste tjue årene. I analysen kommer det frem at Russland har blitt mer nasjonalistisk og selvhevdende etter 2014 (Jørgensen & Østhagen, 2020, sl.169). Videre spår de at Norge i fremtiden vil kunne møte et tøffere Russland i konfliktsituasjoner og at Russland vil kunne finne andre måter å hevde seg i nordområdene. Min analyse viser at denne prediksjonen er ganske treffende. Den russiske sentralmakten særlig i 2022 har trappet opp presset mot Norge og et tydelig eksempel på dette er truslene om å annullere delelinjeavtalen mellom Norge og Russland som kom etter krigens utbrudd i 2022 og de påfølgende norske sanksjonene mot Russland.⁵

Et interessant funn i analysene til Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) og Jørgensen & Østhagen (2020) er at Russland fremstår som inkonsekvent i spørsmålet om Fiskevernsonen. Begge analysene forklarer hvordan Russland i *praksis* vil bevare det norske regimet i Fiskevernsonen fordi de har en gunstig stilling her, samtidig som russiske uttalelser på både regionalt og føderalt nivå viser at de i *prinsippet* tar posisjonen at Svalbardtraktatens likebehandlingsregimet skal gjelde i Fiskevernsonen. Når det gjelder kontinentalsokkelen mener Russland at den skal være underlagt likebehandlingsregimet. Jørgensen og Østhagen (2020) knytter dette opp mot at Russland vurderer stillingen sin her som svakere og ønsker å sikre sin rett til sokkelressursene, samtidig som de ikke har noe grunnlag for å argumentere for særrettigheter her. Jeg har i min oppgave tatt sikte på å analysere de to siste årene som ikke kom med i analysene til Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) og Jørgensen & Østhagen (2020). Mine funn viser at Russland fremdeles legger press på Norge i spørsmålet om Fiskevernsonen og fortsatt ber om bilaterale konsultasjoner for å løse spesifikke problemer.

⁵ Se for eksempel Viktorija Ilina «V Kremlje Nadejotsa Diplomanitsjeski Uregulirovat Vopros Postavok Prodovolstvija na Sjipitsbergen» Rossijskaja Gazeta 7.juni 2022; Tatjana Zamakina «Volodin Porutsjil Obsudit Denonsatsijo Dogovora s Norvegijej» Rossijskaja Gazeta 5.juli 2022; Ukjent forfatter «Klisjas Posovjetoval Norvegii Protsjitat Dogovor o Sjipitsbergene» Rossijskaja Gazeta 6.juli 2022

Det kommer også tydelig frem i mine kilder at Russland fortsetter å ta posisjonen at likebehandlingsprinsippet skal gjelde på kontinentalsokkelen.

Øystein Jensen tilhører også FNI og har sammen med Arild Moe skrevet artikkelen «*Svalbard og havområdene – nye utenrikspolitiske utfordringer for Norge?*», publisert i 2020. Deres artikkel er svært relevant til min problemstilling der den problematiserer hvilke problemer Norge stilles ovenfor både på øygruppen og i havområdene rundt, særlig i forholdet til Russland, men også i forbindelse med den globale interessen for Arktis som har økt de siste årene. Artikkelen undersøker brudd og kontinuitet innenfor denne tematikken, særlig i den russiske tilnærmingen til Svalbard. Jensen & Moe kommer frem til at forholdet til Russland er et permanent trekk ved situasjonsbildet for Norge (2020, s.512). Russlands overordnede mål på Svalbard er å ivareta sin særstilling, og Jensen & Moe spår at de vil fortsette å legge press på Norge, men ikke til den grad at traktaten rakner ettersom de nødvendig vil la andre land få sterkere innflytelse (2020, s.515). Jensen & Moe tolker det russiske presset mot Norge som et forsøk på å gjøre Norge mer imøtekommende (2020, s.516). Det stemmer overens med mine funn for perioden etter 2020, dersom man tolker de russiske truslene mot Norge om å annullere delelinjeavtalen som et forsøk på å gjøre Norge mer samarbeidsvillige på andre politikkområder, for eksempel gjennom å løsne opp sanksjonsregimet som Norge innførte etter den russiske annekasjonen av Krym i 2014.

Andrey Todorov fra Primakov Nasjonale institutt for Verdensøkonomi og Internasjonale Relasjoner i det Russiske Forskningsakademi⁶ publiserte i 2020 en artikkel der han drøfter den russiske tilstedeværelsen i Fiskevernsonen utenfor Svalbard: «*Russia in maritime areas off Spitsbergen (Svalbard): is it worth opening the Pandora's box?*». Dette bidraget er interessant for min analyse fordi det tilføyer et russisk perspektiv til debatten. Todorov fastslår at Russland har interesse av å bevare det nåværende regimet i Fiskevernsonen. På lik linje med Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) og Jørgensen & Østhagen (2020) har Todorov kommet frem til at den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen er inkonsekvent. Todorov skriver at Russland ikke vil tolerere at øvrige traktatland skal få like rettigheter i

⁶ Primakov National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Science, Russia.

Fiskevernsonen. De aksepterer det norske regimet i praksis fordi Norge er villige til å inngå kompromiss med Russland, men protesterer den i prinsippet (2020, s.5). Todorov mener med det at Russland ønsker å opprettholde sin særstilling på Svalbard, det vil si at de har status-quo ambisjoner.

1.3 Teoretisk ramme

For å komme til bunns i den russiske posisjonen i spørsmålet om hvilket regime som skal gjelde i Fiskevernsonen vil det være naturlig å bruke forklaringsmodeller relatert til den russiske utenrikspolitikken på området for hav og ressurser i Arktis. For ordens skyld vil jeg i teoridelen analysere Fiskevernsonen som et adskilt politikkkfelt i den russiske arktiske politikken. Det overordnede målet med denne oppgaven er få en dypere forståelse av den russiske posisjonen i Fiskevernsonen, og helt konkret forklare *hvordan* og *hvorfor* Russland utfordrer den norske jurisdiksjonen i Fiskevernsonen. For en ryddig analyse vil det være hensiktsmessig å begynne med å gjøre rede for sentrale begreper.

Oppgaven vil bruke *status-quo* og *revisjonisme* som to forklaringsmodeller for å forstå målsettinger i russisk arktisk politikk. Mens *status-quo* beskriver en reell russisk preferanse for å etablere institusjonelle og politiske bånd med arktiske naboland, beskriver *revisjonisme* på sin side det russiske ønsket om å styrke eller forbedre sin posisjon (Baev, 2018, s.409)

En stats utenrikspolitikk kan defineres som «strategien eller tilnærmingen valgt av de nasjonale myndighetene for å oppnå sine mål i sine forhold til eksterne enheter» (Dunne et al., 2016, s.14). Med utgangspunkt i denne definisjonen kan Russlands posisjon i Fiskevernsonen forstås som en tilnærming eller strategi valgt med sikte på å oppnå de russiske myndighetenes overordnede mål overfor andre stater, særlig Norge, i den arktiske regionen. Sentralt her er spørsmålet om hva som utgjør de russiske kjerneinteressene i Arktis og i Fiskevernsonen. For å komme til bunns i dette vil oppgaven skille mellom status-quo målsettinger og revisjonistiske målsettinger i russisk arktisk politikk. Distinksjonen mellom status-quo stater og revisjonistiske stater ble først introdusert av Arnold Wolfers i 1962 (Beaumont, et al. 2023, s.2).

Wolfers skilte mellom disse kategoriene ved å se på, 1) staters vilje til å bevare eller endre den etablerte ordenen; 2) staters avståelse fra eller vilje til å bruke makt for å oppnå

ovennevnt endring; og 3) staters jakt etter balanse eller overlegenhet i maktforhold (Beaumont, et al. 2023, s.2).

Professor P. K. Baev ved institutt for fredsforskning i Oslo (PRIO) identifiserer både revisjonisme og status-quo trenden i russisk arktisk politikk (2018, s.409). Han beskriver den russiske arktiske politikken som preget av dualisme i det at den både ønsker å satse på samarbeid med arktiske nabostater – samtidig som den ønsker å styrke sin militære rekkevidde i regionen. Dette mønsteret kan også identifiseres i Fiskevernsonen der Russland på den ene siden legger sterkt press på den norske forvaltningen, og på den andre siden fortsetter det bilaterale samarbeidet med Norge i Arktis.

Baev identifiserer tre politikkmøduser innenfor russisk arktisk politikk. Den første modusen er den *militaristiske* tilnærmingen som vokser ut fra den realistiske skolen. Den hevder at militærmakt er den beste måten å fremme de russiske interessene på i Arktis (Baev, 2018, s.409). Den andre modusen er *institusjonell* og har fokus på samarbeid mellom stater. Denne tilnærmingen er basert på tanken om at russiske interesser er best bevart gjennom å utvikle bånd med sine arktiske naboer. Den tredje og siste modusen er mest flytende i det at den kombinerer de to ovennevnte tilnærmingene. Denne modusen, som Baev kaller «*diplomatisk situasjonshåndtering*» (diplomatic management), går ut på å fortsette styrkeoppbyggingen i regionen parallelt med arktisk samarbeid (2018, s.409). Sentralt er tanken om at Arktis skal være et unntak i den økende rivaliseringen mellom Russland og vesten. Baev beskriver disse tre modusene som i dynamisk utvikling der Russland viser tegn til å ønske å både bevare og forbedre sin posisjon (2018, s.409).

De russiske interessene har blitt definert av flere forskere. Baev kategoriserer de russiske interessene i Arktis som atom/strategiske interesser, geopolitiske interesser, økonomiske/energi-relaterte interesser, og symbolske interesser (2018, s.410). De *strategiske* interessene er særlig knyttet til Kolahalvøya, som er hovedbasen for Russlands atomubåter, så vel som beliggenheten til strategiske missiler og tidlig varslingsystemer, ettersom den korteste avstanden for en hypotetisk missilutveksling mellom USA og Russland vil gå over Nordpolen. De *geopolitiske* interessene forstås som konkurransen mellom Russland og andre stater som ønsker å utvide sin innflytelse i regionen. Dette betyr blant annet at Russland har interesse av å styrke posisjonen til de «arktiske fem» kyststatene for å begrense andre lands

innflytelse (Baev, 2018, s.411). Likevel er det ikke til å stikke under stol at de fire øvrige arktiske statene er en del av forsvarsalliansen NATO. Russland vektlegger derfor også behovet for å kunne beskytte egne interesser med militærmakt dersom det skulle bli nødvendig.

De *økonomiske* interessene i Arktis blir av Baev knyttet til olje og gass både offshore og i Vest-Sibir (2018, s.411). Man vet ikke helt sikker hvor store petroleumsforekomster det er snakk om offshore, men muligheten for at havbunnen i Arktis inneholder rike verdier bidrar til økt politisk spenning. Derfor er de russiske økonomiske interessene i stor grad knyttet til kontroll over de antatte ressursene. Her vil Russland trolig være avhengig av samarbeid med vestlige selskaper, da det er disse som sitter på aktuell teknologi og kompetanse. Til sist diskuterer Baev den *symbolske* interessen, som i stor grad handler om regionens historiske betydning i den russiske selvforståelsen (2018, s.411). Russisk diskurs om Arktis gjentar ofte ideer om «erobring» og «eierskap» for å mobilisere støtte blant befolkningen når myndighetene skal forsvare omfattende pengebruk i regionen. Baev identifiserer særlig ideen om den nordlige sjørute som av viktig symbolsk betydning i russisk propaganda (2018, s.411).

Når man skal diskutere de russiske interessene i Fiskevernsonen vil disse i stor grad være overlappende med Russlands arktiske interesser. Jørgensen og Østhagen beskriver de russiske interessene i Fiskevernsonen som knyttet til fiskeri/økonomi, militære/sikkerhet og historie (2020, s.171-172). Det stemmer overens med interessene som beskrevet av Baev, men skiller seg ut i det at fisken naturligvis spiller en mer sentral rolle i Fiskevernsonen. Fiskeriene i Barentshavet er en viktig økonomisk interesse for Russland og omtrent en fjerdedel av den russiske fangsten blir tatt i Fiskevernsonen (Jørgensen & Østhagen, 2020, s. 171). I stedet for å fiske i sin egen økonomiske sone, der fisken er mindre og vær – og isforholdene er mer utfordrende, nyter Russland godt av utbyttet i norsk sone. Norge har på sin side også interesse av at Russland fisker i norsk sone, istedenfor å beskutte den yngre fisken i russisk sone. Russland og Norge har således en felles interesse av å forhindre overbeskatning for å bevare fisken som en ressurs i fremtiden. De deler kvoten likt mellom seg som et tiltak for å sikre en bærekraftig utvikling i Fiskevernsonen.

Fiskeriene i Barentshavet er et område der den russiske politikken i Arktis er preget av kontinuitet. Dette illustreres blant annet gjennom den gjensidige viljen til å bevare det norsk-russiske fiskerisamarbeidet til tross for sanksjoner og skarp uenighet på andre politikkområder. Jørgensen og Østhagen mener at hensynet til bevaring av fiskebestandene kan være en av årsakene til at Sovjetunionen og Russland i praksis lenge har akseptert den norske jurisdiksjonen i Fiskevernsonen, selv om de har protestert den i prinsippet (2020, s.171). I tillegg til fiskeriene, er det nærliggende å tro at det finnes en russisk interesse for potensielt rike hydrokarbonforekomster som kan ligge under havbunnen på kontinentalsokkelen. På dette området har ikke Russland en like sterk stilling da Norge ikke gir Russland noen fordeler her i forhold til andre land. Det er derfor mer trolig at Russland vil ha revisjonistiske ambisjoner i spørsmålet om kontinentalsokkelen da et likebehandlingsregime vil kunne gi dem større tilgang på sokkelressursene.

Videre beskriver Jørgensen og Østhagen Russlands *strategiske* interesser i Arktis, som i forlengelse gjelder i Fiskevernsonen. Disse interessene handler hovedsakelig om Nordflåtens adgang til Atlanterhavet, prinsippet om at Svalbard skal være demilitarisert, og den overordnede interessen av å begrense NATOS innflytelse i regionen (2020, s.172). Det stemmer overens med Baevs slutninger. Her kan det tenkes at Russland har en interesse av å holde Svalbard som en region med lav spenning. Jensen & Moe skriver at det alltid har vært viktig for Russland å holde Svalbard demilitarisert, selv om øygruppens direkte militære betydning ikke er like stor som tidligere takket være utvikling i våpenteknologien (2020, s.515).

Selv etter den russiske invasjonen av Ukraina i 2022 da alt norsk-russisk institusjonelt samarbeid enten ble avsluttet eller lagt på is, fikk enkelte samarbeidsområder bestå. I dag samarbeider Norge og Russland fremdeles med å sette fiskekvoten i Barentshavet (Edwardsen, 2023). Dette samarbeidet begrunnes av den norske regjeringen som 1) sikkerhetspolitisk, fordi Norge ønsker å sikre stabilitet og forutsigbarhet i den arktiske regionen, 2) juridiske, fordi Norge er bundet av forpliktende avtaler, og 3) områdespesifikk nødvendighet, fordi det vurderes som mer skadelig å la være å samarbeide med Russland, kanskje særlig med tanke på de sårbare fiskeriene (Rottem & Vyval, 2024).

Andrey Todorov hevder at russiske myndigheter er interessert i å bevare status-quo i Fiskevernsonen fordi det nåværende regimet under norsk jurisdiksjon er gunstig for Russland (2020, s.1). Han skriver at den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen lenge har vært historisk konsekvent og styrt av en konkret logikk. Denne logikken baserer seg på at Russland ikke er interessert i å hevde egen suverenitet på Svalbard og de tilhørende havområdene, men istedenfor hatt et vedvarende ønske om å *hindre andre lands* suverenitet her (Todorov, 2020, s.5). Dette synet deles av flere forskere, som mener at Russland har en overordnet interesse av å forsvare traktaten. Jensen & Moe går så langt som å kalle Russland en alliert til Norge i bevaringen av traktaten (Jensen & Moe, 2020, s. 515). Det handler om at en potensiell revidering eller kollaps av traktaten sannsynligvis vil gi Russland en svakere stilling enn tidligere.

Spørsmålet er dermed hva som ligger bak de russiske vurderingene og hvilken politikktilnærming som beskriver den russiske posisjonen i Fiskevernsonen. Selv om man kan se økende tegn til revisjonisme i den overordnede russiske arktiske politikken, viser kildene som er samlet inn i arbeidet med denne masteroppgaven at den russiske posisjonen i Fiskevernsonen i hovedsak stemmer overens med en status-quo tilnærming. Denne slutningen er basert på at den russiske posisjonen i praksis ikke har endret seg merkverdig og har operert ut fra det samme settet av interesser i mange år. Herunder er det trolig mest treffende å beskrive den russiske politikken som i tråd med politikkmodusen diplomatisk situasjonshåndtering, der Russland tidvis øker det verbale presset mot Norges forvaltning i Fiskevernsonene for å styrke sin posisjon, samtidig som de i praksis fortsetter det bilaterale samarbeidet på flere områder.

2 Metode

For å svare på problemstillingen vil jeg bruke kvalitativ metode som forskningsdesign. Under dagens omstendigheter er det vanskelig å bruke metoder som intervju eller feltstudier ved innsanking av russisk forskningsmateriale, og dette har derfor vært styrende i valget av forskningsspørsmål. På bakgrunn av dagens kildetilgang er det valgt en problemstilling som kan besvares gjennom tilgjengelige digitale ressurser, hovedsakelig i form av russiske avisartikler og offisielle uttalelser fra russiske føderale myndigheter. Dette materialet er hovedsakelig samlet inn ved hjelp av databasen EastView, men også gjennom selvstendige søk på internett og på sosiale medier. Offisielle uttalelser, brev, noter og pressemeldinger er

samlet inn gjennom ulike internettportaler som tilhører russiske myndigheter, deriblant de offisielle hjemmesidene til det russiske utenriksdepartement, den russiske ambassaden i Norge og den russiske presidenten.

2.1 Kilder og kildekritikk

I denne oppgaven vil jeg samle inn empiri gjennom forskningslitteratur og kilder.

Forskningen som gjøres i denne oppgaven baserer seg hovedsakelig på analyse av data som aviser, brev, noter, pressemeldinger og andre uttalelser. Kildene har en annen funksjon enn forskningslitteraturen og er den konkrete dataen som skal svare på selve forskningsspørsmålet. Dette materialet er kjernen i oppgaven da dette er det originale studieobjektet som tilfører validitet til forskningen. Primærkildene skal fylle ut kunnskapshullene i eksisterende analyser og på den måten bidra til forskningsfeltet.

I bruken av disse kildene er det nødvendig å utøve kildekritikk. Dette krever at forskeren analyserer dataen med et kritisk blikk for å bygge en så objektiv og riktig fremstilling som mulig. I en tid der historie ofte blir manipulert og brukt som politisk verktøy for å fremme ulike agendaer er dette viktige prinsipper å følge. I kildekritikken av et forskningsmateriale må man spørre seg noen grunnleggende spørsmål. Først og fremst bør man reflektere rundt hva som er hensikten med kilden, hvem som er produsenten/avsenderen og hvorfor denne kilden er publisert. En slik refleksjon kan være nyttig for å sette kildematerialet inn i en større kontekst.

De siste tretti årene har det skjedd en digital revolusjon der et stort omfang kilder er blitt tilgjengelig digitalt. I denne sammenheng er det vanlig å skille mellom digitaliserte kilder og digitalt skapte kilder (Hammar, 2015, s.102) Jeg har i denne oppgaven basert meg hovedsakelig på digitalt skapte primærkilder, men det er trolig også noen digitaliserte kilder i mitt materiale. Digitalt skapte kilder betyr at kildene er digitale i sin grunnform og ikke har en analog original. Digitaliserte kilder er kildemateriale som har blitt gjort digitale i ettertid og dermed har en annen originalform, som for eksempel kirkebøker eller fotografier av eldre opphav. Aviser vært en av de viktigste primærkildene mine. Aviser kan i denne sammenheng både brukes som beretning, for å si noe om hva som har skjedd, eller som en levning, for å si noe om konteksten som kilden befinner seg i. Aviser regnes som redaktørstyrte ettersom det er en redaktør som bestemmer hva som publiseres.

Når man skal finne relevant materiale på internett kan man bli møtt med enorme mengder kilder som det er vanskelig å navigere seg i. Da må man kritisk analysere sine funn for å finne de kildene som er autentiske, sannferdige, representative og relevante for problemstillingen. I dag kan alle publisere på internett og det stilles ikke alltid krav til validitet. Da er det nødvendig å gjøre vurderinger knyttet til referanser. Et annet problem knyttet til digitale kilder er flyktighet. Den som produserer en digital kilde kan som regel enkelt redigere eller slette denne, og det kan være vanskelig eller til og med umulig å spore. I mitt forskningsarbeid har Facebook vært viktig og her har jeg møtt på utfordringer knyttet til internettkilders flyktighet. Blant annet har jeg ved flere anledninger funnet interessante kilder med lenker til eksterne nettsider og opplevd å bli videresendt til en 404-ikke funnet statuskode. Det indikerer at serveren enten ikke har funnet det ønskede resultatet eller at kilden er utilgjengelig for meg.

I dagens Russland er det få aviser som bedriver uavhengig journalistikk. Myndighetene kontrollerer de fleste mediekanalene i landet og bruker disse for å spre sine politiske synspunkter. Sensurering og begrenset pressefrihet har preget Russland i lang tid og kan spores tilbake til både Tsarveldet og Sovjet-tiden. Etter Sovjetunionens fall opplevde media stor pressefrihet, men denne friheten har de siste årene forsvunnet igjen. Særlig endringen av medieloven i 2017 førte til en betydelig innstramming i medias uavhengighet i Russland (NTB, 2017). De siste årene har russiske media opplevd voksende press fra myndighetene og man kan tydelig se tilstedeværelsen av en mer ensrettet patriotisk og konservativ profil. Det er likevel større politisk mangfold i pressen enn i radio og tv. De fleste russiske aviser er i dag tilgjengelige på internett og man kan også finne uavhengige russiske aviser, selv om mange av dem er blokkert eller forbyes i hjemlandet.

De avisene som mitt arbeid hovedsakelig er basert på er Murmanskij Vestnik, Rossijskaja Gazeta, Nevskoe Vremja og Pravda Severa.

- *Murmanskij Vestnik* (Мурманский Вестник) er brukt særlig i den første perioden i analysekapitlet (2010-2014). Avisen er den største i Murmansk fylke i Russland og er interessant på grunn av sin geografiske beliggenhet i Arktis. Murmanskij Vestnik regnes i dag som underlagt russiske myndigheter, men det er sannsynlig at den var

mer uavhengig i starten av 2000-tallet i den tidsperioden jeg har hentet det meste av mitt materiale.

- *Rossijskaja Gazeta* (Российская Газета) er i dag den mest leste daglige avisen i Russland. Den er myndighetskontrollert og kan således forvente å representere myndighetenes posisjon. Det kommer tydelig frem i de kildene som brukes i denne oppgaven, der man kan trekke direkte paralleller mellom myndighetenes uttalelser og det som sies i avisreportasjene. På mange måter fremstår *Rossijskaja Gazeta* som et talerør for russiske myndigheter. *Rossijskaja Gazeta* er brukt mest i den siste perioden i analysekapitlet.
- *Nevskoe Vremja* (Невское Время) er en avis basert i St.Petersburg og *Pravda Severa* (Правда Севера) er basert i Arkhangelsk. Disse avisene er brukt mest i den første perioden (2010-2014). Begge regnes som myndighetskontrollerte, men kan på lik linje med *Murmanskij Vestnik* tenkes å ha hatt en mer uavhengig profil i den første perioden av mine analysekapitler.

Sosiale medier og myndighetenes offisielle hjemmesider har også utgjort en viktig del av mitt kildemateriale. Sosiale medier er en viktig del av kildegrunnet mitt ettersom russiske myndigheter ofte fronter sine synspunkter på disse plattformene. Jeg har basert meg hovedsakelig på Facebook, der både det russiske utenriksdepartement og den russiske ambassaden er aktive. Her kan man hovedsakelig finne det samme materialet som publiseres på russiske myndigheter hjemmesider. Det er likevel nyttig å lete på sosiale medier da det kan være enklere å finne frem til kilder her. I de offisielle uttalelser på føderalt nivå er det naturligvis russiske myndigheter som er produsenten av kilden og de har en egen agenda. Det er viktig å huske på når man anvender disse kildene. For eksempel kan man se på divergerende ordbruk i de russiske og vestlige kildene.⁷ Det er derfor viktig å lese kildene med et kritisk øye og man kan med fordel sjekke konkret hva som blir sagt om samme hendelse fra flere hold for å forsikre seg om at informasjonen er presis.

⁷ For eksempel brukte russiske myndigheter og russisk media beskrivelsen «deportasjoner» om den norske midlertidige instruksjonen om bortvisningen av personer på FNs sanksjonsliste fra Svalbard. Ordlyden i den norske instruksjonen var mye mer nøytral (Forskrift om bortvisning og utvisning av personer fra Svalbard, 1995)

2.2 Innsamling av kilder

EastView er en database som tilbyr en samling av informasjonsressurser fra Øst-Europa, Asia og Midt-Østen. I denne oppgaven er EastView brukt for å få tilgang på reportasjer om Svalbard og Fiskevernsonen fra det regionale Russland. Jeg har brukt ulike kombinasjoner av søkeordene «рыбоохранная зона» (Fiskevernsonen), «шпицберген» (Spitsbergen), «свальбард» (Svalbard) og «Норвегия» (Norge) med en tidsavgrensning mellom 1.januar 2010 og 31.desember 2022. Jeg har fått opp treff fra de regionale avisene *Murmanskij Vestnik*, *Nevskoe Vremja*, *Pravda Severa* og ukesavisen *Literaturnaja Gazeta*. Jeg har lest og oversatt alle treffene og valgt å inkludere flere av kildene i min masteroppgave med hensyn til relevans for min problemstilling. Av disse hører de fleste avisartiklene til perioden 2010 til 2014 og et par av artiklene til perioden 2015 til 2019. Fra 2020 og fremover var det ingen treff på disse søkeordene i EastView. Brorparten av reportasjene jeg har brukt kommer fra avisen *Murmanskij Vestnik*, mens et mindretall er hentet fra *Nevskoe Vremja* og *Pravda Severa*.

Det er verdt å merke seg at de regionale kildene etter 2014 i mindre grad divergerer fra offisielle uttalelser. Mens man kan finne kritikk av russiske myndigheter i den første perioden (2010-2014), virker regionale media og føderale myndigheter å være betydelig mer samstemte i særlig den siste perioden (2020-2023). Det kan trolig ses i sammenheng med utviklingen av et mer autoritært Russland og begrenset pressefrihet.

Jeg har også gjort søk i hjemmesidene til de følgende sentrale aktørene på Svalbard:

- Министерство иностранных дел Российской Федерации МИД РФ (Utenriksministeriet i Den russiske føderasjonen): Mid.ru
- Посольство Российской Федерации в Норвегии (Den Russiske Føderasjons Ambassade i Kongeriket Norge): Norway.mid.ru
- Президент Российской Федерации (Presidenten av den russiske føderasjonen): Kremlin.ru

På disse hjemmesidene har jeg foretatt fritekstsøk med nøkkelordene «Svalbard» og «Spitsbergen», «Fishery Zone», «Fishery Protection Zone» og «Norway» på både russisk og engelsk. Inntrykket er at «Svalbard» og «Fishery Protection Zone» genererer få resultater, selv om jeg også har fått noen treff på disse søkeordene. «Spitsbergen» er det historiske

navnet som ble brukt av russerne før Svalbardtraktaten kom i 1920 og brukes i dag nærmest konsekvent av russiske myndigheter i omtalelsen av Svalbard. Som forventet genererte dette søkeordet flere resultater. Det søkeordet som likevel dekket flest saker og ga et best mulig overblikk over materialet var det generelle søket på «Norway». Det er interessant at de fleste resultatene i saker som omtalte Norge også var relatert til Svalbard. Det er kanskje ikke overraskende da dette er et av de viktigste politikkområdene i norsk-russiske bilaterale relasjoner.

På hjemmesiden til det russiske utenriksdepartement (MID) var det til tider vanskelig å navigere seg. Det er ikke alle uttalelser som er publisert og det er derfor vært til tider utfordrende å skape seg et fullstendig overblikk over alle primærkildene. Da jeg gjorde et ordinært frittekstsøk på «Spitsbergen» fikk jeg ingen resultater, så jeg prøvde meg frem under ulike oversikter med tidsavgrensning mellom 1.januar 2010 til 31.desember 2022. Jeg fikk best resultat under oversikten «Norge» og «utenrikspolitikk», og derunder «nyheter». Det ga mange treff og av disse var flere direkte knyttet til enten Svalbard eller Fiskevernsonen. Det inkluderer pressemeldinger, kommentarer, transkripsjoner og diplomatiske noter. Jeg har også forsøkt å lete på Den russiske ambassaden i Norge sin internettportal der jeg gjorde et frittekstsøk på «Spitsbergen» og fikk opp mange resultater som var i stor grad overlappende med MID sine hjemmesider. Jeg fant færre relevante kilder på hjemmesidene til den Russiske Presidenten.

Jeg har i tillegg forsøkt å gjøre selvstendige internettsøk på nettaviser. Det har vært til tider utfordrende på grunn av blokkerte nettsider og jeg har derfor valgt å bruke en VPN. Jeg klarte å få tilgang til den russiske avisen Rossijskaja Gazeta (rg.ru), mens for eksempel avisen Murmanskij Vestnik var utilgjengelig. På hjemmesidene til Rossijskaja Gazeta fant jeg flere artikler knyttet til Svalbard og Fiskevernsonen. Ved hjelp av søkeordet «Spitsbergen» og avgrensningen mellom 1.januar 2020 til 31.desember 2022 fikk jeg opp rikelig med treff og jeg har valgt å bruke flere av dem i min oppgave. Rossijskaja Gazeta er kjent for å være en myndighetskontrollert avis og dette kommer tydelig frem i materialet da man kan dra direkte paralleller mellom offisielle uttalelser på føderalt nivå og reportasjene på regionalt nivå.

Sosiale medier er også viktige kommunikasjonsplattformer der russiske myndigheter uttaler seg. Jeg har brukt den russiske ambassadens Facebook-side og søkt i denne. Her har jeg funnet flere relevante innlegg fra den russiske ambassaden.

Materialet som er hentet fra EastView er utgitt med russisk som originalspråk og det medfølger ingen offisielle oversettelser. Her har jeg i utgangspunktet gjort et forsøk på å oversette og forstå selv, men har vært nødt til å bruke oversettelsesprogrammer som støtte for å sørge for at resultatet blir innholdsmessig presist. Materialet som er samlet inn fra det russiske utenriksdepartement (MID) er gjengitt både russisk og engelsk, men i all hovedsak russisk. Også her har jeg støttet meg på oversettelsesprogrammer der det har vært nødvendig. Kildene hentet fra den russiske ambassadens Facebook-side er som regel gjengitt både på russisk og engelsk eller norsk, så her har jeg støttet meg på den norske/engelske oversettelsen. Det medfølger til tider litt haltende norsk språk, som man kan se i uttalelsene gjengitt i analysekapitlene.

2.3 Kvalitativ lesing og hermeneutikk

I analysen av disse kildene vil det være fruktbart å basere seg på hermeneutisk metode som ofte brukes i historieanalyser i kvalitativ forskning. Hermeneutikk handler om å forstå noe som ved første øyekast kan fremstå som uforståelig (Gilje, 2021, s.11). Det er ikke alt som sies eksplisitt i teksten og forskeren må forsøke å lete etter det som står mellom linjene. Innenfor hermeneutikken kan man skille mellom kontekst, som er sammenhengen teksten befinner seg i, og tekst, som forstås som en meningsbærende ytring. De to grunnleggende tolkningstradisjoner er hermeneutisk intensjonalisme og filosofisk hermeneutikk (Gilje, 2021, s.12). Hermeneutisk intensjonalisme baserer seg på hva som er forfatterens intensjon. Når man tolker et forskningsmateriale ut fra den historiske aktørens intensjoner er det vanlig å se på vedkommens handlinger innenfor ulike sammenhenger, blant annet den sosiale, språklige, historiske og mentale konteksten.

I tolkningsarbeidet av oppgavens russiskspråklige kilder vil det således være naturlig å ta et skritt tilbake og forsøke å forstå hvilken virkelighet aktøren befinner seg i og hvilken indre logikk han eller hun opererer ut ifra. For eksempel vil det være sentralt å ta den russiske forståelsen av Arktis i betraktning. Her er det nærliggende å tro at tanken om en historisk urett tilknyttet Svalbard vil påvirke russiske persepsjoner av Fiskevernsonen. Det kan tenkes å

gjelde både på regionalt og føderalt nivå ettersom forestillingen om Arktis er sentral i den russiske identiteten (Hønneland, 2020, s.31-36).

Den filosofiske hermeneutikken er selve filosofien om hva det vil si å fortolke. Det kan beskrives som forholdet mellom tolkeren og teksten som skal tolkes. Denne tolkningstradisjonen tar utgangspunkt i at fordommer er umulige å unngå. Den tyske historikeren Hans-Georg Gadamer er en av de mest sentrale skikkelsene innenfor filosofisk hermeneutikk (Gilje, 2021, s.150). Gadamer tok til orde for at mennesker vil bygge sin forståelse på det som allerede er forstått. Han mente at det var helt naturlig å ha fordommer. Likevel er det et viktig poeng at forskeren skal være kritisk til sine egne tolkninger og ha som intensjon å avdekke sannheten. I denne oppgaven vil jeg trekke på den forkunnskapene jeg har tilegnet meg gjennom fem år som student ved Russlandsstudier og dette vil utgjøre min før-forståelse. Her vil det være viktig at kildene får snakke for seg selv.

Ved bruk av aviser som kilde bør man være oppmerksom på politisk vokabular. J. G. A. Pocock belyste sammenhengen mellom språk og menneskers intensjoner (Gilje, 2021, s.198). Han mente at det finnes ulike paradigmer innenfor ulike politiske felt. Slike paradigmer er vanlige å finne i aviser av ulik politiske tilhørighet. For eksempel vil en kommunistisk avis ha et kommunistisk paradigme, mens en liberal avis vil ha et liberalt paradigme. Det politiske paradigmet vil ha en påvirkning på begrepsbruk og vokabular. Avisene som jeg har brukt mest er *Murmanskij Vestnik*, *Nevskoe Vremja*, *Pravda Severa*, og *Rossijskaja Gazeta*. I myndighetskontrollerte russiske aviser kan man forvente å finne et statsbærende og nasjonal-konservativ paradigme.

3 Den omstridte Fiskevernsonen

Svalbard er en øygruppe i Arktis som ligger mellom fastlands-Norge og Nordpolen. Helt konkret befinner Svalbard seg på kartet mellom 74° og 81° nord og 10° og 35° øst. Svalbard er kjent for en særegen arktisk natur med et rikt artsmangfold. En viktig del av den norske svalbardpolitikken dreier seg om å beskytte denne naturen, som er hardfør men sårbar for klimaendringer og menneskelig aktivitet (Meld. St. 32. (2015-2016), s.51). Den globale oppvarmingen går dobbelt så fort i Arktis sammenlignet med resten av verden. Hva angår havområdene rundt Svalbard merkes dette blant annet gjennom smeltende isbreer, forsuring

av vannet og stigende havnivå. Det er en trussel for økosystemene, med utrydding av enkelte arter og oppdagelsen av nye arter.

Barentshavet har verdifulle hydrokarbonforekomster og huser en av verdens rikeste fiskeressurser. I den norske delen av Barentshavet er det blitt opprettet en Fiskevernsonen, hvorpå Norge tar sikte på å regulere og bevare de levende ressursene i sonen. Den norske regjeringen informerte i den seneste Svalbardmeldingen at det foregår fiske av artene torsk, hyse, lodde, uer, blåkveite, reker, norsk vårgytende sild og snøkrabbe i Fiskevernsonen (Meld. St. 32. (2015-2016), s. 91). For å regulere dette fisket er det innført bestemmelser om rapportering, føring av fangst dagbok, maskevidde i fiskeredskap, bruk av sorteringsrist og minstemål for fisk, så vel som fredede områder der det ikke skal foregå noe fiskerivirksomhet. Det er den norske kystvakten, som inngår i det norske forsvaret, og Fiskeridirektoratet, som har ansvar for å håndheve denne jurisdiksjonen.

Svalbard er et av Norges viktigste utenrikspolitiske områder. Før Svalbard kom under norsk suverenitet i 1920 hadde øygruppen status som terra nullius, det vil si et land som ikke tilhører noen. Etter første verdenskrig ble Norges «fulle og uinnskrenkede» suverenitet anerkjent av Norge, USA, Danmark, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Storbritannia og Sverige. I dag har totalt 44 stater sluttet seg til Svalbardtraktaten og anerkjenner Svalbard som en del av Kongeriket Norge (Svalbardtraktaten, 1925). Den norske suvereniteten er imidlertid begrenset på flere områder. Slik Thor Arlov skrev, har det vært et kontinuerlig strev med å bli herre i eget hus (Arlov, 1996, s.381). Norge må trå forsiktig i samspillet med andre stater. Det kan virke som at det går en fin linje mellom hva som aksepteres som legitim norsk suverenitetsutøvelse og hva som regnes som brudd på traktaten. I tillegg har Svalbard fått en økt geopolitisk betydning som gjør at mange land ønsker å påvirke hvordan øygruppen forvaltes.

Svalbardtraktaten er dermed ikke lenger bare en juridisk tvist om hvordan en gammel traktat skal fortolkes (Pedersen, 2009, s.38). Uenigheten om hvilket regime som skal gjelde i Fiskevernsonen er i stor grad forankret i sikkerhetspolitiske og økonomiske interesser, og handler antakeligvis mindre om å yte Svalbardtraktaten rettferdighet. Likevel er tolkningen av traktaten sentral i Norges utenrikspolitiske utfordringer på Svalbard. Svalbardtraktaten kom før FNs Havrettskonvensjonen ble vedtatt og det er derfor flere begreper innenfor havretten

som ikke eksisterte da traktaten ble utarbeidet. For eksempel sier artikkel 3 at alle traktatlandene skal være likestilt i utøvelsen og praksisen av all maritim, industri, gruvedrift og kommersiell virksomheter både på land og i territorialfarvannet (Svalbardtraktaten, 3§). Her er særlig begrepet *territorialfarvann* åpent for tolkning, da det på tidspunktet for traktatens underskrivelse ikke fantes et anerkjent begrep for maritime soner i internasjonal lov og dermed er ikke dette området definert i traktaten. Territorialfarvannet er det havområdet som strekker seg 12 nautiske mil utenfor øygruppen, og her er det ingen som bestrider traktatens gyldighet (Dahl & Jensen, 2020, s.266). Uenigheten dreier seg om de 200 nautiske milene utover dette: den omstridte Fiskevernsonen.

Det åpner naturligvis for spørsmål om hvordan man skal tolke traktaten i dag – over hundre år etter den ble vedtatt. Som oppgaven var inne på kan man enten tolke ordlyden territorialfarvann som alle havområder generert fra Svalbard, eller utelukkende som de tolv nautiske milene som omkranser øygruppen. Norge tolker ordlyden i Svalbardtraktaten *innskrenkende*, i det at de mener artikkel 3 kun gjelder territorialfarvannet, slik det står skrevet bokstavelig (Jørgensen & Østhagen, 2020, s.170). Etter norsk syn begrenses norsk suverenitet kun av det som blir eksplisitt nevnt i Svalbardtraktaten. Fordi Fiskevernsonen er en maritim sone utenfor territorialfarvannet er den dermed ikke omfattet av denne. De som er uenige tar til orde for en *utvidende* tolkning, det vil si at Norge har generert en 200-mils sone i kraft av utviklingen i havretten, og følgelig må også traktatlandenes rettigheter utvides (Churchill, 2022, s.547). Uansett om man velger å tolke ordlyden bokstavelig eller forsøker å forstå traktaten ut fra hvordan den var intendert, er det tydelig at det ligger mer bak enn det juridiske.

Et viktig prinsipp innenfor Svalbardtraktaten er Likebehandlingsprinsippet som blir beskrevet i flere artikler i Svalbardtraktaten. I artikkel 1 blir traktatlandene enige om å anerkjenne den norske suvereniteten under visse vilkår (Svalbardtraktaten, 1925, §1). Disse vilkårene blir videre spesifisert i de følgende artiklene. I artikkel 2 heter det at alle traktatland skal ha like rett til fiske og jakt innenfor områdene nevnt i artikkel 1 (Svalbardtraktaten, 1925, §2). Artikkel 3 har omtrent samme ordlyd og omhandler lik rett til oppholdelse og adgang i farvannene, fjordene og havnene der traktatlandene skal ha lik rett til all maritim-, industri-, bergverks- og handelsvirksomhet (Svalbardtraktaten, 1925, §3). Artikkel 7 sikrer ervervelsen, utnyttelsen og utøvelsen av eiendomsretten, inkludert bergverksrettighetene

(Svalbardtraktaten, 1925, §7). I dag forstår mange traktatland bergverksvirksomhet som å også omfatte petroleum og mineraler. Det er disse artiklene som sammen utgjør likebehandlingsprinsippet, som skal sikre alle traktatland retten til adgang og bruk av Svalbard på nesten samme måte som når øygruppen hadde status som terra nullius (Churchill, 2022, s.545).

Likebehandlingsprinsippet er sentralt i spørsmålet om Fiskevernsonen fordi det skal beskytte traktatlandene fra diskriminering på Svalbard. Det henvises ofte til Likebehandlingsprinsippet i kritikken som rettes mot Norge, da mange traktatland mener at Norge gir enkelte land spesialbehandling, særlig Russland. EU har blant annet kritisert Norge for å behandle russiske fartøyer mildere enn andre lands fartøyer ved lovbrudd i Fiskevernsonen i forhold til rapporteringskrav (Churchill, 2022, s. 561). De mener at dette er et brudd på likebehandlingsprinsippet. I begynnelsen av 2021 uttrykte blant annet EU stor misnøye med det norske regimet i Fiskevernsonen og beskyldte Norge for å favorisere Russland og egne borgere (Eriksen & Skeie, 2021). Ifølge R. Churchill, er det ingen tvil om at Norge har vært strengere mot andre land sammenlignet med Russland (2022, s. 561). Blant annet har russerne unnlatt å rapportere fangsten sin i Fiskevernsonen, noe den norske kystvakten har godtatt som et tiltak for å holde spenningen mellom Norge og Russland lav. Til dette sier Norge at fordi rapporteringskrav ikke går utover retten til å fiske er det ikke underlagt artikkel 2 i Svalbardtraktaten, og dermed er det ikke et brudd på likebehandlingsprinsippet.

For å forstå hva som menes med Fiskevernsonen er det nyttig å skille mellom økonomisk sone og kontinentalsokkel. Kontinentalsokkelen regnes som den undersjøiske forlengelsen av landmassen ut til havdypet. Denne sokkelen er underlagt myndigheten til kyststatene, mens havdypet utenfor er underlagt internasjonal rett og kalles gjerne menneskehetens felles arv (Utenriksdepartementet, 2020). Det er kyststatene som har rett til å undersøke og utnytte ressursene som finnes på og under kontinentalsokkelen, men som også har plikt til å ta vare på miljøet her. Kontinentalsokkelen går ut 200 nautiske mil, det vil si 370 400 km, fra grunnlinjen ved kysten. På Svalbard kalles denne sokkelen populært for Svalbardsokkelen, mens Norge lenge holdt den posisjonen at Svalbardsokkelen er en og samme sokkel som Norges fastlands-genererte sokkel. I dag har imidlertid Norge gått bort i fra denne argumentasjonen (Ulfstein, 2023). I dag har de fleste traktatland akseptert Norges myndighet på kontinentalsokkelen, det vil si at det er opp til Norge å gi grønt lys for olje – og

gassutvinning (Jensen & Moe, 2020, s.518). Likevel rår det uenighet om hvilket regime som skal gjelde dersom Norge åpner for slik aktivitet.

Kontinentalsokkelen må ikke forveksles med den økonomiske sonen. Mens alle kyststater automatisk får en kontinentalsokkel, må de sende inn søknad om å få lov til å opprette økonomisk sone. Istedenfor en hard økonomisk sone, har Norge valgt å etablere en ikke-diskriminerende Fiskevernsonen, for å unngå konflikt med andre land. Fiskevernsonen ble etablert i juni 1977 og går 200 nautiske mil fra Svalbard og slutter ved yttergrensen for den norske økonomiske sone. Ifølge norsk lov heter det at «Det opprettes en Fiskevernsonen i havområdene utenfor Svalbard for bevaring av de levende ressurser i havet og regulering av fiske og fangst» (Forskrift om Fiskevernsonen ved Svalbard, 1977, §1). Videre heter det at det norske Fiskeridepartementet skal fastsette ulike grenser vedrørende bl. annet fiske i bestemte områder med ungfisk, redskapsreguleringer og minstemål for fisk, fangstkvote for hvert enkelt fiskeslag, og så videre (Forskrift om Fiskevernsonen ved Svalbard, 1977, §3).

Fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland har bestått gjennom den kalde krigen og har så langt holdt stand til tross for krigen i Ukraina. De to partene har lenge hatt en felles forståelse for at det er behov for et konstruktivt samarbeid til tross for politiske motsetninger. En forklaring på denne tilnærmingen er hvordan fisken gyter i Barentshavet. På den norske siden av delelinjen i Barentshavet svømmer de fullvokste fiskebestandene, mens den russiske siden huser mest ungfisk. De to landene deler derfor fiskekvotene likt og kan fiske på tvers av utbredelsesområdet, uavhengig av hvilket lands sone man befinner seg i (Hønneland, et.al. 2020, s.96). Selv om Norge kunne gitt seg selv enerett på fisken i den norske sonen og med det sikret seg bedre fangst, er tanken at det kan få alvorlig ødeleggende konsekvenser dersom Russland skulle begynne å fiske ungfisken i sin egen sone.

I ytterste konsekvens kan en slik ressursutnyttelse bidra til å tømme fiskebestanden i Barentshavet. Samarbeid mellom Norge og Russland er derfor fra et miljøperspektiv i begge staters interesse. Men landene er langt ifra samstemte på dette området og er uenig i flere saker. Her er det nyttig med en presisering av hvilken uenighet det refereres til. Selv om Norge og Russland har kranglet om både kvotestørrelse, størrelse på garn, og andre reguleringer av fiskeriet, er det mer dyptgripende uenigheter som diskuteres i denne

oppgaven. Mye kan tyde på at Russland har en strategisk agenda som dreier seg om mer overordnede sikkerhetspolitiske målsettinger. Oppgaven vil diskutere disse i det følgende.

3.1 Den russiske posisjonen

Det er bred enighet blant forskere om at Arktis er en unik del av russisk utenrikspolitikk der Russland i all hovedsak ønsker å samarbeide og unngå konflikt (Baev, 2018; Østhagen & Jørgensen, 2020; Jensen & Moe, 2020). Likevel er inntrykket at det finnes stort konfliktpotensial i denne regionen. Blant annet blir klimaendringer pekt ut som en potensielt destabiliserende faktor for trusselbildet i Arktis. Det finnes direkte sammenhenger mellom klimaendringer og sikkerhetspolitikk. Ekstremvær og global oppvarming fører til at enkelte deler av verden opplever økende ressursknapphet, samtidig som marine arter flytter seg nordover til kaldere farvann og nye arter dukker opp i Arktis. Havisen smelter og det ugjestmilde klimaet i Arktis blir mildere, noe som kan gjøre enkelte ressurser mer tilgjengelige og forenkle fremkomst i og adgang til regionen. Som et resultat av smeltende havis og åpningen av større områder som må kontrolleres investerte blant annet Norge i en ny og sterkere båt til Kystvakten i 2021 for patruljering i arktiske havområder (Nilsen, 2021a).

Samtidig som klimaendringene utgjør en voksende trussel befinner Europa seg i en endret sikkerhetspolitisk situasjon. Etter oppskaleringen av Russlands krigføring i Ukraina i februar 2022 er forholdet mellom Russland og vesten preget av konflikt og økende rivalisering. Som følge av denne utviklingen har Svalbard fått en økt geopolitisk betydning. Det kom blant annet til uttrykk da den norske regjeringen på bakgrunn av klima – og sikkerhetspolitiske endringer bestemte seg for å fremskynde den neste stortingsmeldingen om Svalbard til 2024 (Andreassen, et al. 2023). I sin årlige rapport trakk den norske E-tjenesten spesielt frem Svalbard og fiskerisamarbeidet i Barentshavet som en viktig kontaktflate mellom Norge og Russland (Etterretningstjenesten, 2024, s.8). Samtidig påpeker E-tjenesten at russisk politikk har en revisjonistisk agenda. I Arktis ønsker Russland å være den dominerende aktøren og oppfatter i dag sin stilling som svakere enn tidligere. Det påvirker trolig også den russiske politiske agendaen på Svalbard.

I denne oppgaven drøftes den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen i lys av status-quo og revisjonistiske ambisjoner. De russiske interessene i Arktis blir av forskere beskrevet som strategiske, geopolitiske, økonomiske og historiske (Baev 2018; Jørgensen &

Østhagen 2020; Jensen & Moe; Todorov, 2020). Det virker som at det er enighet blant forskere om at de russiske målsettingene i Arktis i stor grad er to-delt i det at de både viser tegn til status-quo ambisjoner og revisjonistiske ambisjoner (Baev, 2018). Dualismen i de russiske ambisjonene i Arktis kommer også til uttrykk i den russiske posisjonen i Fiskevernsonen.

Russland er en av de landene som har uttrykt sin motstand mot Fiskevernsonen sterkest. De har protestert helt fra begynnelsen, da Sovjetunionen hevdet at Norge ikke hadde folkerettslig hjemmel for å etablere en økonomisk sone rundt Svalbard (Jørgensen & Østhagen, 2020, s.168). Selv om Russland i prinsippet alltid har protestert mot den norske jurisdiksjonen i Fiskevernsonen, er det flere praksiser som tyder på det motsatte. Det beste eksemplet på dette er kanskje den såkalte «gentlemans agreement» som er en praksis som ble ført mellom russiske trålere og den norske kystvakten i Fiskevernsonen fra dens opprettelse i 1977 til begynnelsen av 2000-tallet (Jørgensen & Østhagen, 2020, s. 171). Denne uoffisielle ordningen gikk ut på at de sovjetiske trålerne i praksis godtok at den norske kystvakten inspiserte båtene deres, men nektet å signere inspeksjonsskjema eller rapportere om fangst, som en slags symbolsk protest. Med det gjorde Sovjetunionen det klart at de offisielt ikke aksepterte den norske myndighetsutøvelsen, samtidig som de lot den fortsette uten for mye motstand.

De første årene etter Fiskevernsonens opprettelse brukte den norske kystvakten en tilbakeholden tilnærming til lovbrudd i Fiskevernsonen. Etter 1993 begynte kystvakten imidlertid å stramme inn, både som en del av den norske normaliseringspolitikken på Svalbard, men også som et resultat av overfiske i Fiskevernsonen (Jørgensen et al. 2020, s.154). Kystvakten gikk fra å gi ut advarsler til å arrestere fartøy fra tredjeland som fisket uten gyldig kvote. Etter hvert begynte kystvakten også å arrestere russiske fartøy, blant annet ble den russiske tråleren «Tsjernigov» som ble oppbrakt til norsk havn i 2001, med kraftige reaksjoner fra russisk side (Bruusgaard, 2006, s.21). Oppbringelsen av «Tsjernigov» regnes av mange som slutten på «gentleman's agreement» mellom Norge og Russland.⁸ Selv om det

⁸ Norske myndigheter anerkjente riktignok aldri eksistensen av en «gentleman's agreement» (Jørgensen et al. 2020, s.154).

er slutt på den norske kystvaktens «lempelige håndhevelse» i Fiskevernsonen, blir Norge fortsatt kritisert for å ha en mildere tilnærming mot Russland, blant annet gjennom mindre strenge rapporteringskrav for russiske fiskefartøy, som oppgaven var inne på tidligere i kapitlet (Churchill, 2022, s. 561).

Det er tydelig at den russiske posisjonen er preget av motsetninger. I dag utfordrer fortsatt Russland den norske forvaltningen av Fiskevernsonen selv om de allerede innehar en privilegert stilling. Forsker Andrej Todorov skriver at Russland er klar over at det nåværende regimet er i tråd med deres nasjonale interesser (2020, s.5). Til tross for denne tilsynelatende selvmotsigelsen, påpeker Jensen & Moe at Russland kan legge press på Norge samtidig som de egentlig ønsker å beskytte traktaten (2020, s.516). Det er nærliggende å tro at Russland bare protesterer det norske regimet i Fiskevernsonen i prinsippet. Selv om Russland offisielt har tatt posisjonen at Fiskevernsonen skal omfattes av Svalbardtraktaten, tyder mye på at de i praksis skiller mellom kontinentalsokkelen og selve 200-milssonen i dette spørsmålet. Det er dette som skal diskuteres i det følgende.

3.1.1 Perioden 2010-2014

Ifølge Jørgensen og Østhagen fremstår året 2011 som viktig i tidslinjen for den russiske posisjonen i Fiskevernsonen (2020, s.183). Det er direkte knyttet til delelinjeavtalen mellom Norge og Russland som ble signert i 2010 og ratifisert i midten av 2011. Delelinjeavtalen i Barentshavet var den endelige grensedragningen mellom Norge og Russland og var betydningsfull av flere årsaker. Først og fremst var grensedragningen viktig for forholdet mellom de to landene – det sies at gode grenser gir gode naboer. Tydeligere grenser bidrar til å unngå konflikt og dette var spesielt viktig på grunn av det asymmetriske forholdet mellom Norge og Russland. På et mer praktisk nivå var den maritime grensedragningen nødvendig for tilrettelegging av ressursutnyttelse i Barentshavet. Delelinjeavtalen ble dessuten av mange tolket som en russisk implisitt anerkjennelse av norsk jurisdiksjon i Fiskevernsonen. Det kan regnes som en viktig utvikling i den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen.

Selve undertegnelsen av delelinjeavtalen ble annonsert under en felles norsk-russisk pressekonferanse i Oslo i april 2010, og kom som en overraskelse for både det russiske og det norske folket (Hønneland, 2020, s.75). På nasjonalt nivå var det tydelig entusiasme rundt delelinjeavtalen. Den daværende russiske presidenten Dmitrij Medvedev uttrykte at

signeringen av delelinjeavtalen ville åpne et nytt kapittel i de bilaterale relasjonene mellom Norge og Russland, bidra til å styrke internasjonal og regional sikkerhet, samt forbedre samarbeid mellom de arktiske statene.

«[...] this event will without question open a new chapter in our bilateral relations. Furthermore, as we said at the talks just before, this event will have an impact on the overall situation in the region, helping to strengthen international and regional security and improve cooperation between the Arctic countries.»⁹

Den russiske utenriksministeren Sergei Lavrov ga en uttalelse i september der han snakket varmt om internasjonalt samarbeid. Han dro frem delelinjeavtalen mellom Norge og Russland som et eksempel på dette.

«Den første lærdommen er at enorme fordeler for enkeltstater, så vel som det internasjonale samfunnet kan oppnås dersom stater vurderer sine interesser på lang sikt, mens de forsøker å skape levedyktige løsninger. Grensen i Barentshavet og Polhavet er et eksempel på akkurat det.»¹⁰

På norsk side ble denne optimismen gjengjeldt. Norges daværende statsminister Jens Stoltenberg uttalte etter at avtalen ble godkjent av Stortinget i februar at den var vel balansert og ville gagne samarbeidet mellom landene (Utenriksdepartementet, 8.februar 2011). Delelinjeavtalen ble i Norge forstått som et diplomatisk gjennombrudd og en stor seier. Det at forhandlingene hadde dratt ut i flere tiår gjorde at den endelige fastsettelsen kom svært uventet. I tillegg var det oppsiktsvekkende at Russland hadde snudd i sitt opprinnelige krav

⁹ Den russiske Presidenten (Kremlin) "News conference following Russian-Norwegian talks" 15.september 2010. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/8924>

¹⁰ «Первый урок состоит в том, что огромная польза как для отдельных стран, так и для всего международного сообщества может быть получена в том случае, если государства будут рассматривать свои интересы в долгосрочной перспективе, стремясь к принятию жизнеспособных решений. Именно таким примером является граница в Баренцевом море и Северном Ледовитом океане.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Sovmestnaja Statja Ministra Innostrannykh del Rossii S.V.Lavrova i Ministra Innostrannykh del Norvegii J.G.Store "Opravljaja Arktikoj", "Globe and Mail", 21 Sentjabra 2010 Goda» 22.september 2010 https://mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1729474/

om sektorprinsippet til fordel for det mindre gunstige midtlinjeprinsippet (Moe et al. 2011, s.149).

Det var imidlertid ikke alle som jublet like høyt når de fikk nyheten om delelinjeavtalen. Særlig på regionalt nivå i Russland var det mange som delte sin misnøye og flere aktører gikk sammen for å drive lobbyvirksomhet mot ratifiseringen av avtalen (Jørgensen & Østhagen, 2020, s.177). Russisk regional presse la i stor grad vekt på at delelinjeavtalen var et russisk nederlag og mine funn viser at regional presse i stor grad så delelinjen i sammenheng med Fiskevernsonen. Blant annet publiserte *Murmanskij Vestnik* i juni 2010 en artikkel der det ble uttrykt usikkerhet rundt hva avtalen ville bety for russerne, spesielt etter norske krav om modernisering av de russiske trålerne i den felles norsk-russiske fiskerikommisjonen, med spesifikke krav til utstyr som de russiske fiskerne ikke fikk tak i.¹¹ Spørsmålet om Fiskevernsonen ble også trukket frem og det ble påpekt at konflikter ville bli vanskelige å unngå fordi det fortsatt rådde forvirring rundt sonens juridiske status, som Norge og Russland ikke er enig om.

I mars 2011 kunne *Nevskoe Vremja* melde at delelinjeavtalen skapte heftig debatt blant medlemmene av Dumaen.¹² I artikkelen ble det påpekt at Barentshavet ikke bare rommet rike fiskeressurser, men også hydrokarbonforekomster. Samtidig opplyste artikkelen at det anslås at russiske selskaper trolig ikke vil gå i gang med å utforske disse ressursene i nærmeste fremtid, blant annet på grunn av de store tilknyttede kostnadene. Den russiske forfatteren Vjatsjeslav Zilanov ble brakt inn for å gi sin kommentar, og han gjorde det klart at han anså delelinjeavtalen som ugunstig for russerne. Han kalte avtalen en norsk seier og påstod videre at Russland tapte store territorier så vel som muligheten til å fiske i de vestlige delene av Barentshavet.

I mai 2011 rapporterte *Murmanskij Vestnik* fra en arktisk konferanse i Murmansk under overskriften «Det internasjonale samarbeidet. Arktis er enormt: man kan ikke utforske det

¹¹ Nina Antonjan, «Aktualna. Kak Podelit Ribnij Pirog bez Obid» *Murmanskij Vestnik*, 26.juni 2010

¹² Ekaterina Tronina, «Morskaja Granitsa, Zamri» *Nevskoe Vremja*, 26.mars 2011

alene».¹³ Her ble blant annet spørsmålet om Fiskevernsonen tatt opp. Blant de som uttalte seg var russiske professor Lev Voronokov, som hevdet at selv om Russland ikke er interessert i at mer enn førti andre land skal begynne å fiske i havområdene rundt Svalbard sammen med Russland og Norge, så har traktatlandene rett til å gjøre dette i kraft av Svalbardtraktaten. Videre uttalte Voronokov at den felles norsk-russiske fiskerikommisjonen muliggjør et norsk-russisk felleseie ettersom de to landene deler ansvaret for fiskeressursene. Denne ordningen er det bare Russland og Norge som har og Voronokov kalte derfor Russland for vinnere i dette spørsmålet. Det viser et mer positivt syn på Fiskevernsproblematikken enn det vi har sett tidligere fra avisen *Murmanskij Vestnik* i denne perioden. På den ene siden sa den russiske professoren at det norske regimet er i strid med svalbardtraktaten, og på den andre siden medga han at Russland innehar en svært gunstig stilling i sonen.

Det som gikk igjen i de regionale uttalelsene er bekymring rundt at Norge gjennom delelinjeavtalen fikk formell suverenitet over sin del av havet og dermed kunne stille høyere krav til aktiviteten som foregikk her. Etter delelinjeavtalen kom på plass ville russiske trålere ikke lenger fiske i en gråsoner, men under klart definerte norske regler. Mitt kildegrunnlag viser at deler av den konkrete bekymringen var at de russiske fiskerne ikke vil være i stand til å følge med i utviklingen. Når Norge stilte krav til modernisering og oppgradering av utstyr, ble dette fra russisk side dessuten forstått som et forsøk på å presse de russiske trålerne ut av Fiskevernsonen.¹⁴ Etter delelinjeavtalen ble signert og ratifisert hadde Norge i prinsippet rett til å stenge sin del av havet for russisk fiske. Selv om dette ikke skjedde, kan denne ideen sies å være tidstypisk for mange av følelsene som eksisterte i russisk regional offentlighet i forbindelse med avtaleinngåelsen.

De negative regionale reaksjonene blusset opp igjen da den norske kystvakten kort tid etter avtalen var signert arresterte fem russiske fartøy i sonen (Jørgensen & Østhagen, 2020, s.177). I juli 2011 skriver blant annet *Murmanskij Vestnik* at den russiske tråleren «Izumrud» ble pågrepet av den norske kystvakten.¹⁵ Arrestasjonene provoserte også reaksjoner på høyere

¹³ Nina Antonyan, «Mezjdunarodnaja Sotrudnitsjestva. Arktika Agromnaja: v Odinotsjku ne Osvoit» *Murmanskij Vestnik*, 12.mai 2011

¹⁴ Andrey Popov «Sudbu Porta Resjat Rybaki?» *Murmanskij Vestnik* 29.juni 2011

¹⁵ Ekatarina Kozlova «Rossijskij Trauler Vnov pod Arestom» *Murmanskij Vestnik*, 7.juli 2011

nivå.¹⁶ *Murmanskij Vestnik* rapporterte noen dager senere at det russiske utenriksdepartementet i anledning arrestasjon av «Izumurud» sendte et notat til norsk UD, der de uttrykte bekymring for nye tilfeller av tilbakeholdelse av russiske trålere av den norske kystvakten i den «såkalte» Fiskevernsonen.¹⁷ Artikkelen informerte at det etter russiske oppfatning er det landet som tråleren tilhører som skal etterforske et eventuelt lovbrudd.

Noen måneder senere, i september 2011 kom en pressemelding fra det russiske utenriksdepartementet kort etter at den russiske tråleren Sapfir 2 ble arrestert i Fiskevernsonen på grunnlag av mistanke om ulovlig dumping av fisk i «den såkalte Fiskevernsonen». De norske handlingene ble kalt «uakseptable og provoserende» og det russiske utenriksdepartementet oppfordret Norge til å løse fremtidige problemer i ånden av naboskap og i rammen av etablerte prosedyrer og mekanismer.

“[...] A protest was declared to Norway's ambassador to Moscow, Knut Hauge, at the Russian MFA on September 30, 2011 over the detention of the Russian fishing trawler Sapphire 2 by the Norwegian Coast Guard on September 28, 2011, in the so called fisheries protection zone near the Svalbard archipelago on suspicion of dumping of fish. It was stressed that the Norwegian actions had been unacceptable and provocative.”¹⁸

Også på regionalt hold kom det en rekke negative reaksjoner etter arrestasjonen av Sapfir 2, der uenigheten om Fiskevernsonens status ble nevnt gjentatte ganger.¹⁹ Artikkelen under overskriften «Pirater av det arktiske havet» publisert i *Nevskoe Vremja* gikk så langt som å påstå at de norske arrestasjonene har blitt et system og kalte de fleste av arrestasjonene for

¹⁶ Dette stemmer ikke overens med det Jørgensen & Østhagen skriver om at det ikke hadde kommet noen offisielle protester mot arrestasjonene før «Sapfir-2» (2020, s.177)

¹⁷ Ekatarina Kozlova «Razbiratsa Nozjna Doma» *Murmanskij Vestnik* 14.juli 2011

¹⁸ Det russiske utenriksministeriet (MID) «Russia Makes Representation to Norway Ambassador Knut Hauge» 30.september 2011 https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1612548/

¹⁹ Marija Loginova «Obsjtsjestva. Potsjemo Norvezjtzy Vylavlivajot Nasji Traulery?» *Pravda Severa* 4.oktober 2011; Ukjent forfatter «Lovlja «Sapfira» v Motnoj Vodje?» *Murmanskij Vestnik* 4.oktober 2011; Marina Kalinina ««Pirati» Ledovitovo Okeana» *Nevskoe Vremja* 4.oktober 2011

ubegrunnede.²⁰ Forfatteren skrev at norsk jurisdiksjon ikke skal gjelde i Fiskevernsonen og listet opp tidspunktene for arrestasjonene av de fem trålerne. Jørgensen & Østhagen skriver at hyppigheten av oppbringelser av russiske trålere i Fiskevernsonen etter delelinjeavtalens inngåelse ble sett på som en bekreftelse på frykten for at presset mot russiske fiskere ville øke (2020, s.177).

Delelinjeavtalen blir av mange ansett som den viktigste innrømmelsen til fordel for den norske posisjonen. Jørgensen & Østhagen skriver at russiske myndigheter trolig kom til enighet om delelinjeavtalen vel vitende om hvordan dette ville bli tolket av omverden (2020, s.185). De som tar til orde for dette peker gjerne på at grensedragningen innebærer at Russland dermed anerkjenner Norges suverene rettigheter og jurisdiksjon vest for delelinjen. Enkelte eksperter peker også på at Spitsbergen ble brukt som basepunkter for grensedragningen og at det kan tolkes som en innrømmelse til at Svalbard generer den norske kontinentalsokkelen (Todorov, 2020, s.5).

Russiske myndigheter har avvist denne fortolkningen og at de to landene ble enig om å sette uenigheten rundt Fiskevernsonen til sides under forhandlingene og signeringen av delelinjeavtalen. Det kom tydelig frem i et intervju med viseutenriksminister V. G. Titov i mars 2011.

«Russland anerkjenner fremdeles ikke den såkalte «Fiskevernsonen» rundt Spitsbergen, som i 1977 ble ensidig opprettet av Norge. Avtalen om avgrensning endrer på ingen måte vår posisjon.»²¹

I august 2012 kom det en kommentar fra offisielt hold etter oppbringelsen av den russiske tråleren Melkart 2 som følge av ulovlig dumping av fisk. Russiske myndigheter uttrykte det de kalte en alvorlig bekymring etter kystvakten arresterte tråleren i Fiskevernsonen. Videre

²⁰ Marina Kalinina ««Pirati» Ledovitovo Okeana» Nevskoe Vremja 4.oktober 2011

²¹ «Россия и сейчас не признает установленную Норвегией в 1977 году в одностороннем порядке так называемую «рыбоохранную зону» вокруг Шпицбергена. Договор о разграничении никоим образом не меняет нашу позицию» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Intervju Zamestitelja Ministra Innostrannykh del Rossii V.G.Titova Gazete "Isvestija" 25 Marta 2011 Goda» 27.mars 2011 https://mid.ru/ru/press_service/deputy_ministers_speeches/1735984/

påpekte russiske myndigheter viktigheten av å sørge for gunstige forhold for den russiske fiskeindustrien etter inngåelsen av delelinjeavtalen mellom Norge og Russland.

«A firm statement was delivered to the Norwegian side on invariability of the Russian position of non-recognition of the so called "fish protected zone" around Spitzbergen and inacceptability to practice retention of the Russian fishing ships in that area. [...] The Russian side also made a special emphasis on the importance of observing the existing political agreements on ensuring favourable conditions for the Russian fishing industry after entering into force in 2011 of the Russian -Norwegian Treaty on Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean.»²²

Jørgensen & Østhagen skriver at uroen i Fiskevernsonen blant de russiske fiskerne har blitt mindre siden 2012 (2020, s.178). Det henger først og fremst sammen med at det har vært få arrestasjoner av russiske trålere i sonen etter dette året. I tillegg har den norske kystvakten løst alle saker til sjøs siden 2013, det vil si at kystvakten har etterforsket lovbruddene uten å bringe fartøyene inn til norske havner. Jørgensen & Østhagen skriver at kritikken fra den regionale fiskeflåten fra Murmansk etter 2012 for det meste har handlet om gamle saker (2020, s.178).

Samtidig meldte Barents Observer i mars 2013 at de hadde registrert 25 negative avisoverskrifter som kritiserte Medvedev for delelinjeavtalen med Norge (Nilsen, 2013). Det stemmer overens med det Jørgensen & Østhagen (2020) sier om at det ofte er gamle saker som diskuteres, men det viser likevel at det fortsatt var stor aktivitet rundt Fiskevernspromblematikken. Barents Observer hevdet at avisoverskriftene hadde en sammenheng med at det norske oljedirektoratet i slutten av februar annonserte et estimat på 1,9 milliarder oljefat i det området som nå ligger på norsk side av delelinjeavtalen, i Fiskevernsonen (Nilsen, 2013). Kritikkk kom også fra øverste hold. Jørgensen & Østhagen skriver at russiske myndigheter i 2013 protesterte mot utlysning av oljelisenser fra norske

²² Det russiske utenriksministeriet (MID) "Comment of the Information and Press Department of the Russian Ministry of Foreign Affairs in Relation to the Call of the Temporary Charge d' Affaires of Norway in the Russian Federation to the Russian Ministry of Foreign Affairs" 1.august 2012 https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1612254/

myndigheter (2020, s.172).²³ Det bekrefter hypotesen om en mer revisjonistisk russisk posisjon når det gjelder kontinentalsokkelen, altså et sterkere russisk krav når det gjelder likebehandling på kontinentalsokkelen enn når det gjelder Fiskevernsonen.

For å oppsummere kan man i årene mellom 2010 og 2014 finne sterke stemmer på regionalt nivå og i fiskerisektoren som kritiserer sentrale russiske myndigheters linje overfor Norge. Moe, Fjærtøft og Øverland skriver at russiske myndigheter trolig dysset ned delelinjeavtalen for å unngå kritikk (2011, s.157). Det kan tyde på at regionale stemmer og sektorinteresser hadde større innflytelse på føderal politikk på denne tiden. Blant annet kan protestnoten fra russiske myndigheter i forbindelse med oppbringelsen av Sapfir 2 tolkes som et svar på sterkt regionalt press etter flere arrestasjoner kort tid etter delelinjeavtalen. Det stemmer overens med mine funn som viser at det er spesielt mange presseoppslag etter hendelsen med Sapfir 2. Jørgensen og Østhagen skriver at det i tiden før ratifiseringen av delelinjeavtalen forgikk en dragkamp mellom den russiske sentralmakten og en opposisjon som bestod av russiske fiskere, regionalpolitikere og eksperter (2020, s.177).

Hovedtendensen i denne perioden er at den russiske sentralmakten var positive til delelinjeavtalen, mens opposisjonen stilte seg svært kritisk til hva avtalen ville bety for russiske fiskere. Man kan dermed se to ulike posisjoner når det gjelder de russiske målsettingene i Fiskevernsonen. Det er derfor nyttig å skille mellom sentralmakten og den regionale fiskeriflåten når man skal drøfte Russlands status-quo og revisjonistiske ambisjoner. Basert på de sterke regionale reaksjonene etter delelinjeavtalen kan det tenkes at stemmene fra den regionale fiskeflåten hadde større revisjonistiske målsettinger enn den russiske sentralmakten. Sentralmakten fremstår som mer status-quo søkende, særlig med tanke på den diplomatiske linjen de tok i begynnelsen av perioden og den endelige fastsettelsen av delelinjeavtalen i 2010. Likevel er det viktig å presisere at russiske myndigheter heller ikke i 2010 anerkjente opprettelsen av Fiskevernsonen. Selv om enkelte har tolket delelinjeavtalen som en implisitt anerkjennelse av det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen, tyder

²³ Jeg har ikke funnet den originale protestnoten, og det kan være fordi kilden er eldre og ikke har blitt digitalisert eller tilgjengeliggjort, eller at den bare er svært vanskelig å finne.

uttalelser fra russiske myndigheter på det motsatte. Den russiske sentralmaktens posisjon kan med det fremstå som tvetydig.

Når det gjelder kontinentalsokkelen ble sokkelressursene i mindre grad nevnt. De offisielle protestene fra den russiske sentralmakten gikk mest på fiskeriforvaltningen og den norske kystvaktens oppbringelser av russiske trålere. Når man skal drøfte den russiske sentralmaktens ambisjoner kan man her skille mellom det som sies i prinsippet og det som gjøres i praksis. Selv om russiske myndigheter prinsipielt tok posisjonen at Fiskevernsonen er ugyldig og protesterte mot norsk fiskeriforvaltning i sonen og utlysninger av oljelisenser, viser Russland i praksis tegn til at de godtar det norske regimet. For eksempel kan det sies at delelinjeavtalen representerer en holdningsendring mot den norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen hos den russiske sentralmakten, selv om de offisielt har avvist dette. Skillet mellom praksis og prinsipp kan dermed forklare den tvetydige posisjonen til sentralmakten.

3.1.2 Perioden 2014-2020

Perioden 2014 til 2020 er blitt valgt fordi det representerer et vendepunkt i vestlige relasjoner til Russland. Jørgensen og Østhagen beskriver Russland etter 2014 som mer nasjonalistisk og selvhevdende (2020, s. 169). Som et resultat av den russiske annekasjonen av Krymhalvøya i begynnelsen av 2014 befant forholdet mellom Vesten og Russland seg igjen i krise.

Annekasjonen av Krym regnes som starten på Ukraina-konflikten og førte til omfattende vestlige straffetiltak mot Russland (FN, 2024). Følgelig ble også forholdet mellom Norge og Russland mer anspent, noe som også gjorde seg gjeldende i Arktis og på Svalbard. Særlig interessant i denne perioden er snøkrabbe-saken på kontinentalsokkelen i Barentshavet, som er blitt omtalt som en «ren prøveballong» for å se hvordan Norge vil håndtere sokkelressurser som olje, mineraler og andre sedentære arter som snøkrabben (Kramviken, 2017).

Jeg har funnet mindre russiske medieoppslag og offisielle russiske uttalelser knyttet til Fiskevernsonen i perioden 2014 til 2020 sammenlignet med de andre periodene som analyseres i denne oppgaven. Det er derfor mindre primærkilder i dette kapitlet. Jørgensen, Moe & Østhagen skriver at det har vært mindre oppmerksomhet rundt Fiskevernsonen i russisk media fra 2012 (2020, s.159). De peker ut årsaken til dette som knyttet til at kystvakten har utført færre arrestasjoner av russiske trålere i Fiskevernsonen. En annen faktor kan være knyttet til at alle saker i Fiskevernsonen har vært løst til sjøs siden 2013, det vil si at

kystvakten har løslatt fartøyene mot en garanti om at boten vil bli betalt, slik oppgaven var inne på i forrige delkapittel. Jørgensen, Moe & Østhagen fremhever også at arbeidet i den norsk-russiske fiskerikommissjonen har forbedret seg de siste årene (2020, s.160).

Samtidig viser kildene en sterkere russisk vilje fra 2014 til å utfordre det norske forvaltningsregimet på Svalbard. Som det ble diskutert i forrige kapittel hadde nylig Norge og Russland blitt enige om en delelinjeavtale i Barentshavet, og det hersket optimisme til at russisk politikk skulle bevege seg i en mer demokratisk retning. Disse forhåpningene ble på mange måter motbevist i 2014 og det kan tenkes at det påfølgende skiftet i trusselbildet har ført til at Russland ser behovet for å hevde seg mer i Arktis. Det kommer også frem i mine funn, der russiske myndigheter uttrykker misnøye med norsk forvaltning av Svalbard. Selv om denne misnøyen var kjent for norske myndigheter også i tiden før 2014, kan det tenkes at den russiske kritikken fra denne perioden er annerledes. Russland var særlig misfornøyd med de økonomiske restriktive tiltakene som ble innført som den del av straffetiltakene fra EU og USA etter annekasjonen av Krym.

Norge sluttet seg opp om disse tiltakene som ble iverksatt mot Russland. En del av tiltakene inkluderte en sanksjonsliste med navn på personer som ikke er velkommen på norsk jord. Russlands visestatsminister Dimitrij Rogozin var en av de som stod oppført på EUs og Norges sanksjonsliste. Til tross for innreiseforbudet til Norge valgte han å reise til Svalbard i april 2015 (Jensen & Moe, 2020, s.516). Norske myndigheter tolket det som en provokasjon og det ble satt i gang en prosess med å lage en midlertidig og senere permanent forskrift som muliggjorde avvisning eller bortvisning av personer på Svalbard. Det falt ikke i god jord hos russiske myndigheter.

Russland ga som motsvar ut en pressemelding i august 2015 der de uttrykte at disse tiltakene ikke korresponderte med Svalbardtraktaten.²⁴ Russiske myndigheter kalte forskriften «den

²⁴ Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Departamenta Informatsii i Pettsjati MID Possii o Merakh Norvezjkoi Storony po Ogranitsjenijo Dostupa na Arkhipelag Sjpitsbergen» 10.august 2015 https://mid.ru/ru/press_service/spokesman/kommentarii/1512761/

norske midlertidige instruksen om deportasjon av russiske borgere på FNs sanksjonsliste».²⁵ I pressemeldingen kommer det frem at Russland mener disse utvisningene ikke er i tråd med ånden av internasjonalt samarbeid på Svalbard. Videre forlanget at Norge skulle revidere de nevnte restriksjonene. Russiske myndigheter understreket at de mente at Norge gjennom forskriften tok seg til rette og skulle ha innhentet samtykke fra andre signatarstater. Det kan tolkes som en påminnelse om at Norge står alene i sin tolkning av traktaten.

*“Den russiske siden retter også oppmerksomhet mot at disse tiltakene fra norske myndigheter påvirker ikke bare Russlands interesser, men alle land som er en del av Svalbardtraktaten, uten hvis samtykke Norge ikke har rett til å innføre regler som begrenser regimet etablert av denne internasjonale traktaten, med fri tilgang til øygruppen».*²⁶

Jensen & Moe skriver at instruksen har blitt et irritasjonsmoment for russiske myndigheter (2020, s.516). Selv om ingen russere på sanksjonslisten har gjort et forsøk på å utfordre denne instruksen, påpeker Jensen & Moe at et slikt scenario kunne blitt svært uheldig for Norge (2020, s.517).

Samtidig som det oppstod gnisninger mellom Norge og Russland i forbindelse med de restriktive tiltakene fortsatte russiske myndigheter kritikken mot det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen. I mars 2015 leverte den russiske ambassaden i Norge

²⁵ «7 августа в Норвегии принято временное предписание о депортации с архипелага Шпицберген фигурантов санкционных списков СБ ООН и лиц, охваченных «международными рестриктивными мерами в отношении их передвижения» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Departamenta Informatsii i Pettsjati MID Possii o Merakh Norvezjkoj Storony po Ogranitsjenijo Dostupa na Arkhipelag Sjpitsbergen» 10.august 2015 https://mid.ru/ru/press_service/spokesman/kommentarii/1512761/

²⁶ «Российская сторона также обращает внимание на то, что данная мера норвежских властей затрагивает интересы не только России, но и всех стран- участниц Договора 1920 г., без согласия которых Норвегия не вправе вводить правила, ограничивающие установленный этим международным Договором режим свободного доступа на архипелаг» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Departamenta Informatsii i Pettsjati MID Possii o Merakh Norvezjkoj Storony po Ogranitsjenijo Dostupa na Arkhipelag Sjpitsbergen» 10.august 2015 https://mid.ru/ru/press_service/spokesman/kommentarii/1512761/

en diplomatisk note etter at Norge hadde annonsert at de ville dele ut tre lisensblokker for oljefelt på Svalbardsokkelen (Johnsen, 2015). Med dette åpnet norske myndigheter for å flytte oljevirkksomheten lenger nordover til et område der det tidligere ikke har vært slik aktivitet.²⁷ Avisartikkelen i VG som omtaler protestnoten rapporterte om at russiske myndigheter mener denne oljeaktiviteten skal reguleres av Svalbardtraktaten ettersom de gjeldende områdene ligger på Svalbards kontinentalsokkel. Russland fikk støtte fra den norske miljøstiftelsen Bellona, som ønsket å hindre at Norge utvider oljevirkksomheten lenger nord (Johnsen, 2015). Norge svarte med at dette er den norske kontinentalsokkelen og det derfor er opp til Norge å regulere virksomheten her.

Hendelsen ble også plukket opp av russisk media. I mai 2015 publiserte *Murmanskij Vestnik* en artikkel om de diskuterte lisensblokkene under overskriften «Norske oljeplaner skremmer økologene».²⁸ *Murmanskij Vestnik* gjorde oppmerksom på at norske Greenpeace hadde kalt disse utstedelsene en provokasjon mot alle land som har undertegnet Spitsbergen-traktaten, som skal sikre territoriets spesielle internasjonale status. Artikkelen fremhever så at Greenpeace mener oljeboring på denne sokkelen kan skade fiskeressurser og dyreliv. Deretter trakk artikkelen fram at Svalbardtraktaten gir alle partene av traktaten like rettigheter til ressursene på øygruppen. Det er interessant at artikkelen innleder med miljøargumenter, for så å understreke viktigheten av likebehandlingsprinsippet i Fiskevernsonen, også når det gjelder petroleumsvirkosomhet. Budskapet virker å være at Norge med hensyn til miljøet ikke bør dele ut oljelisenser til andre land, men hvis de først bestemmer seg for dette, så har i så fall Russland lik rett på å ta del i virksomheten.

²⁷ Jeg har forsøkt å finne den originale noten på hjemmesidene til det russiske utenriksdepartement og den russiske ambassaden uten hell. Det kan hende at noten ikke er publisert digitalt eller at den ikke er tilgjengelig lenger, men jeg har funnet flere artikler som omtaler hendelsen. Blant annet Barents Observer (Pettersen, 2015) og VG (Johnsen, 2015), Jørgensen & Østhagen (2020, s.172) og Jensen & Moe (2020, s.518).

²⁸ Ukjent forfatter «Neftjanye Plany Norvegii Pugajot Ekologov» *Murmanskij Vestnik* 8.mai 2015

I oktober 2015 publiserer den Sankt Petersburg-baserte avisen, *Nevskoe Vremja*, en artikkel under overskriften «Mongolia har flere rettigheter på Spitsbergen enn Russland».²⁹ Artikkelen kommer i forbindelse med 10-års jubileum for arrestasjon av tråleren Elektron i Fiskevernsonen og er et intervju med kaptein Valerij Jarantsev. Her blir delelinjeavtalen som kom på plass i 2010 trukket frem og kritisert for å være ugunstig for Russland. Jarantsev beskriver oppførselen til de «tidligere tilbakeholdne og rolige nordmennene» som lik den til «somaliske sjørøvere i Adenbukta» etter delelinjeavtalen kom på plass.³⁰ Videre sier han at de norske naboene ikke bare bryter havrettskonvensjonen om åpne havområder og fiskeri i det nordøstlige Atlanterhavet, men også ved selve Svalbardtraktaten. Jarantsev påpekte at selv om Svalbard ifølge traktaten er underlagt norsk jurisdiksjon, har alle traktatland rett til å drive økonomisk virksomhet, både på selve øygruppen, og i dens kystfarvann. Han hevdet også at denne retten gjelder først og fremst for Russland. Med det underbygger artikkelen det russiske kravet om en særstilling på Svalbard.

Det russiske kravet om en særstilling blir også ved flere anledninger tydelig på føderalt nivå. Jørgensen, Moe & Østhagen har vært i kommunikasjon med den norske kystvakten (2019) og Fiskeridirektoratet (2018), og skriver at selv om det er mindre medieoppslag fra russisk presse de siste årene, har den russiske fysiske tilstedeværelsen i Fiskevernsonen blitt tydeligere (2020, s.161). Den russiske kystvakten har tatt over ansvaret for patruljering i området, og har i tillegg gjennomgått en betydelig modernisering de siste årene og investert i nye og bedre fartøy. Samtidig fortsetter den russiske kritikken av den norske forvaltningen av Svalbard og russiske myndigheter forsøker å få Norge med på bilaterale konsultasjoner. Det forsterker inntrykket av at Russland mener de innehar en særstilling på Svalbard.

I denne perioden skjedde også en annen betydningsfull utvikling. Oppdagelsen av snøkrabbe i Barentshavet ble først gjort i 1996 av russiske forskere (Churchill, 2022, s.555). Siden den

²⁹ Ukjent forfatter «О Монголии Bolsje Prav na Sjipitsbergene, tsjem o Rossii» *Nevskoe Vremja* 14.oktober 2015

³⁰ «После ратификации пять лет назад крайне невыгодного для российских рыбаков договора о разделе акватории в Арктике прежде сдержанные и спокойные норвежцы стали вести себя в районе Шпицбергена как сомалийские пираты в Аденском заливе.» Ukjent forfatter «О Монголии Bolsje Prav na Sjipitsbergene, tsjem o Rossii» *Nevskoe Vremja* 14.oktober 2015

gang har snøkrabben spredt seg og har også havnet på havbunnen rundt Svalbard.

Kommersielt fiske av snøkrabben begynte ikke før i 2013 og da var det flere land som tok del i fangsten i tillegg til Norge og Russland, deriblant enkelte EU-land som Latvia, Spania og Litauen (Churchill, 2022, s.555). Disse EU-landene fangstet hovedsakelig i det som kalles Smutthullet, som regnes som åpent hav og omringes av Fiskevernsonen, norsk økonomisk sone og russisk økonomisk sone. Havbunnen under smutthullet består av norsk og russisk kontinentalsokkel.

Allerede i november 2014 uttrykte Russland at snøkrabbe skulle behandles som en sedentær art, det vil si at den er stedbundet og lever på havbunnen (Gjelsvik, 2016, s. 3) Norge sluttet seg så til dette synet, og i juli 2015 ble Norge og Russland formelt enige om at Snøkrabben er en sedentær art og derfor skal forvaltes som en sokkelressurs (Gjelsvik, 2016, s.4). Denne avgjørelsen ville i praksis bety at det er opp til Norge og Russland å bestemme hvem som skulle få fangste etter snøkrabben, ettersom sokkelressursene er underland kyststatens jurisdiksjon. I oktober 2015 ga Norge og Russland hverandre gjensidig adgang til fiske på kontinentalsokkelen i Smutthullet for 2016. Her kom det frem at de to partene skulle arbeide sammen på forskningsfeltet for å sørge for en bærekraftig forvaltning av arten.

Den russiske ambassaden i Norge publiserte et innlegg på sin Facebook side i juli 2015 under overskriften «Norge og Russland vil i fellesskap bekjempe ulovlig fiske av snøkrabbe».³¹ Der meldte de om at Russland og Norge hadde undertegnet en protokoll 17.juli om å felles regulere fisket av snøkrabben i «den åpne delen» av Barentshavet. Videre skrev de at landene slik ville forsøke å forhindre ulovlige og uregulert fiske av snøkrabbe. Noten slo også fast at Norge og Russland har *suverene rettigheter* til å fiske «stillesittende» arter av akvatiske biologiske ressurser på Barentshavets kontinentalsokkel, og dette inkluderer snøkrabben.

«Den 17. juli d.å. signerte Russland og Norge en protokoll om felles regulering av snøkrabbefangst i den åpne delen til Barentshavet. Dermed vil partene bidra til kamp mot den illegale fangsten. Den bilaterale protokollen er basert på FNs Havrettskonvensjon. Ifølge den håndhever Russland og Norge suverenitet over

³¹ Den russiske ambassaden i Norge «Rossii i Norvegii Budut Sovmestna Borotsia s Nelegalnym Vylovom Kraba-Striguna» på sin facebook-side 30.juli 2015

Barentshavets kontinental sokkel for å undersøke og utvinne dets naturressurser. Landene har eksklusive rettigheter til å høste stillesittende arter av akvatiske biologiske ressurser i Barentshavet, bl.a. denne typen krabbe.»³²

Norge hevdet dermed enerett på å fangste snøkrabben som bevegde seg på den norske delen av sokkelen. EU-landene fikk dermed ikke lov til å fangste mer snøkrabbe, og som et motsvar begynte de istedenfor å fangste snøkrabbe på Fiskevernsonens kontinentalsokkel, som de hevdet tilhørte Svalbardsokkelen, og dermed underlagt Svalbardtraktatens likebehandlingsprinsipp (Churchill, 2022, s.555). Snøkrabbe fangsten i Fiskevernsonen var regulert slik at man måtte få gyldig lisens fra norske myndigheter, og denne lisensen ble kun gitt til norske statsborgere. EU-fartøyene valgte å trosse den norske jurisdiksjonen og delte ut sine egne lisenser. Det resulterte i 2017 til at det latviske fiskefartøyet «Senator» ble arrestert av den norske kystvakten og brakt til Kirkenes. Etter hendelsen ble det mer eller mindre slutt på utenlandske fartøy som fangstet i Fiskevernsonen, men det var ikke slutt på utfordringene for Norge.

Latviske myndigheter forsøkte i 2018 å saksøke EU-kommisjonen for å ikke legge nok press på Norge, men saken ble avvist i 2020 (Jensen & Moe, 2020, s.519). Det latviske rederiet som eide «Senator» ble dømt for ulovlig snøkrabbefangst i Norges Høyesterett i 2019, men norske myndigheter kunne ikke senke skuldrene riktig enda. Rederiet valgte i 2020 å saksøke Norge ved Det internasjonale senteret for løsning av investeringstvister (ICSID) for å få erstatning for tapte inntekter av snøkrabbefangsten (Jensen & Moe, 2020, s. 519). I 2023 kunne Fiskeridirektoratet melde om at det latviske rederiet hadde tapt mot norske myndigheter igjen (Fiskeridirektoratet, 2024). Likevel er snøkrabbe-saken viktig fordi den på lik linje med olje og gass er en sokkelressurs. Dermed kan snøkrabbe-saken også legge føringer for fremtidig utforskning og utvinning av petroleumsressurser.

I 2020 ble snøkrabben nevnt i forbindelse med en diplomatisk note. I noten hevder Russland at de ikke står alene i sitt krav mot Norge om at landet må overholde sine forpliktelser overfor Svalbardtraktaten, og trekker frem snøkrabbe-saken som et eksempel. Notene belyser også

³² Den russiske ambassaden i Norge «Rossii i Norvegii Budut Sovmestna Borotsia s Nelegalnym Vylovom Kraba-Striguna» på sin facebook-side 30.juli 2015

sammenhengen mellom klimaendringer og økende krav om tilgang på sokkelressurser: ikke bare snøkrabben, men også hydrokarbonressurser. Noten viser at russiske myndigheter har gått bort ifra å hevde at Norge og Russland har suverene rettigheter til å fangste snøkrabbe på kontinentalsokkelen, slik den russiske ambassaden i Norge fastslo i 2015. Istedenfor velger russiske myndigheter å bruke snøkrabbe-saken for å fremme synet sitt på likebehandling i tråd med Svalbardtraktaten på kontinentalsokkelen.

«Det er merkverdig at Russland ikke er alene i sitt krav til Norge i spørsmålet om manglende overholdelse av sine forpliktelser av 1920-avtalen. [...] Et eksempel. I 2016 ga Den Europeiske Union ut lisenser for fiske av snøkrabbe i øygruppens område til 16 fartøy fra Litauen, Latvia og Spania. [...] I tråd med vekst i etterspørsel av ulike ressurser, kan man med stor sannsynlighet forutsi sterkere misnøye og motstand til Norges diskriminerende regulering av fisket i «Fiskevernsonen» og tilgang på hydrokarboner på sokkelen til Spitsbergen.»³³

Jensen & Moe forklarer at snøkrabben er mindre verdifull enn de antatte petroleumforekomstene på Svalbardsokkelen (2020, s.519). Likevel er den akkurat nå mer til bry for norske myndigheter fordi det er en levende ressurs og Norge derfor plikter å forvalte den umiddelbart. Når det gjelder russiske myndigheters vurdering av snøkrabbe-saken kan det se ut som at de har endret sin posisjon fra 2015 til 2020. Enigheten mellom Norge og Russland om å tolke snøkrabben som en sedentær art kunne i 2015 tolkes som en innrømmelse for at kontinentalsokkelen på norsk side av Barentshavet er norsk. Samtidig er det andre indikatorer som sier det motsatte. Blant annet er det verdt å merke seg at enigheten mellom Norge og Russland om snøkrabbens status som en sedentær art kom *etter* at russiske

³³ «Примечательно, что Россия не одинока в своих претензиях к Норвегии по вопросу несоблюдения ею обязательств по Договору 1920 года. [...] Один пример. В 2016 году Еврокомиссия выдала лицензии на вылов снежного краба в районе архипелага 16 судам из Литвы, Латвии и Испании. [...] В условиях роста потребностей в разного рода ресурсах с большой вероятностью можно спрогнозировать усиление недовольства и противодействие дискриминационному регулированию Норвегией промысла в "рыбоохранной зоне", доступа к углеводородам на шельфе Шпицбергена» Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Spitsbergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020

https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/

myndigheter i mars 2015 protesterte mot norsk utlysning av oljelisenser på sokkelen i Barentshavet.

Det kan muligens forklares med at den russiske ambassaden i facebook-innlegget spesifiserte at den norske suvereniteten gjelder de «akvatiske biologiske» ressursene på kontinentalsokkelen, som kan tyde på at russiske myndigheter skilte mellom levende ressurser som snøkrabben og eventuelle hydrokarbonressurser. Det er interessant ettersom snøkrabbesaken kan skape presedens for hvordan hydrokarbonressurser og andre sokkelressurser vil forvaltes i fremtiden. Noen år senere viser det seg imidlertid at Russland har snudd i denne saken og nå tolker snøkrabben på lik linje med andre sokkelressurser. I denne saken viser Russland seg dermed som mer revisjonisme-søkende.

De siste årene i denne perioden har jeg funnet mindre uttalelser om Fiskevernsonen. I oktober 2019 kom det en kommentar fra Utenriksministeriet etter Sergej Lavrovs besøk til Kirkenes i forbindelse med den sovjetiske frigjøringen av Øst-Finnmark.³⁴ Uttalelsen diskuterer også utfordringer i det norsk-russiske forholdet. Russland melder om at de har planer om å styrke sin tilstedeværelse på Svalbard på lang sikt. Videre beskriver de forholdet til Norge som et godt samspill, med felles interesser om å bevare den arktiske regionen som fredelig, stabil og preget av konstruktiv interaksjon. Avslutningsvis forplikter Russland seg til å styrke internasjonalt samarbeid og ber om at Arktis må fortsette å være en avpolitisert region. Her blir ikke Fiskevernsonen nevnt eksplisitt, men det er nærliggende å tro at det står mellom linjene der Russland atter en gang oppfordrer Norge til å følge de juridiske kravene i traktaten med en utvidende tolkning.

Oppsummert kan det virke som at det norsk-russiske forholdet er i en overgangsfase i denne perioden. Det bilaterale forholdet mellom landene blir stadig satt på prøve og særlig på Svalbard. Samtidig klarer landene fremdeles å møtes i enkelte saker, blant annet i snøkrabbesaken i 2015 da Norge og Russland ble enige om at snøkrabben skulle regnes som en sokkelressurs og russiske myndigheter gikk så langt som å hevde at Norge har suverene rettigheter

³⁴ Det russiske utenriksministeriet (MID) "Comment by the Information and Press Department on Foreign Minister Sergey Lavrov's visit to Norway." 24.oktober 2019
https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1473389/

over de akvatiske biologiske ressursene på kontinentalsokkelen. I begynnelsen av denne perioden kan se at Fiskevernsonen og delelinjeavtalen fremdeles får mye oppmerksomhet i russisk presse. Etter hvert blir det færre regionale presseoppslag rundt Fiskevernsonen, og dette kan tenkes å være på grunn av den vellykkede harmoniseringen av de norsk-russiske fiskerireglene, så vel som det forbedrede fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland. Harmoniseringen av fiskerireglene og dempingen av Fiskevernsoneproblematikken i russisk presse kan tyde på et mer status-quo søkende Russland.

Samtidig som regionale stemmer stilner, melder Jørgensen, Moe & Østhagen (2020) om at føderale myndigheter øker sin tilstedeværelse i Fiskevernsonen, både fysisk i form av økt patruljevirkosomhet fra den russiske kystvakten så vel som modernisering av utstyr og fartøy, men også på et mer overordnet nivå, der russiske myndigheter fortsetter å kritisere norske myndigheter og insisterer på bilaterale samtaler mellom de to landene. Jørgensen, Moe & Østhagen regner ikke 2014 som et vendepunkt den russiske tilnærmingen til Fiskevernsonen, til tross for det forverrede bilaterale forholdet mellom Norge og Russland (2020, s.163). Det er samme konklusjon som dras av Jørgensen & Østhagen (2020). Likevel kan Russlands styrkede tilstedeværelse i Fiskevernsonen og opptrappingen i ordbruken mot Norge gi inntrykket av at den russiske sentralmakten blir mer revisjonistisk i denne perioden.

Igjen fremstår Russland som tvetydig i sine ambisjoner i Fiskevernsonen, der de på den ene siden kommer til enighet med Norge om snøkrabbens sedentære status og styrker samarbeidet med Norge i fiskeriforvaltningen, men på den andre siden fortsetter å legge press på Norge og protestere mot forvaltningsregimet i Fiskevernsonen.

3.1.3 Perioden 2020-2023

Perioden mellom 2020 og 2023 skiller seg ut med mye aktivitet i debatten om Fiskevernsonen. Året 2020 er spesielt betydningsfullt på grunn av Svalbardtraktatens 100 års jubileum. Det brakte med seg en opptrapping i det russiske presset mot Norge i Fiskevernsonen. I den forbindelse peker eksperter ut tilgangen på sokkelressurser som en viktig årsak. Det henger blant annet sammen med at norsk oljevirkosomhet flytter seg stadig lenger nord (Kruse, 2020; Jørgensen & Østhagen, 2020). I tillegg har mineralvirkosomhet på kontinentalsokkelen rundt Svalbard blitt et hett tema (Hvinden & Østhagen, 2024). Etter den russiske invasjonen av Ukraina i februar 2022 traff forholdet mellom Norge og Russland et

lavpunkt. Den arktiske regionen fikk kjenne på konsekvensene av de internasjonale spenningene, med Russland utestengt fra flere arktiske kontaktflater (Johansen, 2023). Det berørte også det norsk-russiske forholdet i Arktis da Russland truet med å annullere delelinjeavtalen i 2022 i forbindelse med sanksjoner på Svalbard.

I 2020 feiret Svalbardtraktaten 100-år og det har derfor vært et politisk så vel som historisk betydningsfullt tidspunkt både for Norge og Russland. Russiske myndigheter brukte anledningen til å markere sin stilling på øygruppen og havområdene rundt. Flere føderale aktører uttrykte i løpet av kort tid bekymring over norsk håndhevelse av regimet i Fiskevernsonen.³⁵ Kanskje mest oppsiktsvekkende var det skarpe brevet sendt av Russlands utenriksminister Sergei Lavrov til Norges daværende utenriksminister Ine Søreide i anledning 100-årsjubileet for Svalbardtraktaten.³⁶ I brevet oppfordret Russland Norge til å følge ånden av 1920-traktaten ved å sørge for «lik fri adgang» til øygruppen og muligheten til å drive økonomisk virksomhet med utgangspunkt i likebehandlingsprinsippet.

«Samtidig ble den russiske siden i meldingen igjen understreket ved nødvendigheten for at Norge holder seg til ånden og ordlyden til 1920-avtalen i delen med å forsikre

³⁵ Se for eksempel Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisanija Dogovora o Sjptsberge» 4.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDI-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4, Det russiske utenriksministeriet (MID) «Brifing Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj, Moskva, 20 fevralja 2020 Goda» 20.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4050747#16, Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Sjptsbergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020 https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/

³⁶ Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisanija Dogovora o Sjptsberge» 4.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDI-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4

*«lik fri adgang» til øygruppen og muligheten til å der drive økonomisk aktivitet på
«vilkår av fullstendig likhet»³⁷*

Russiske myndigheter tok med det til orde for en utvidende tolkning av Svalbardtraktaten. Lavrov understreket at Russland har en sterk historisk tilstedeværelse på Svalbard som går flere tiår tilbake, hovedsakelig gjennom kulldrift, men i dag også gjennom forskning og turisme. I brevet fremhevet Lavrov den russiske særstillingen, med vekt på at Russland er det eneste landet som har like lange økonomiske røtter på Svalbard som Norge. Det er ikke lett å tolke hvordan den russiske særstillingen skal forstås, da Lavrov samtidig fremhevet likebehandlingsprinsippet, som legger til grunn at ingen traktatland skal spesialbehandles. Videre listet Lavrov opp en rekke områder av den norske forvaltningen som russiske myndigheter var misfornøyd med, deriblant restriksjonene for helikopterbruk, utvisningsordren fra Svalbard, Fiskevernsonen, og vernesonene.

«Bekymringene våre er særlig forårsaket av de innførte begrensningene på bruk av russisk helikopter, pålegget som er utelukkende rettet mot våre innbyggere om deportasjon fra Spitsbergen, Norges ulovlige opprettelse av den såkalte «Fiskevernsonen», den kunstige utvidelsen av vernesoner for å begrense økonomisk aktivitet på øygruppen, blant andre problemer».³⁸

³⁷ «Вместе с тем российской стороной в послании была вновь подчеркнута необходимость соблюдения Норвегией духа и буквы Договора 1920 г. в части обеспечения «одинакового свободного доступа» на архипелаг и возможностей ведения там хозяйственно-экономической деятельности «на условиях полного равенства» Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisaniya Dogovora o Sjpitserberge» 4.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDI-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4

³⁸ «Озабоченность у нас, в частности, вызывают введенные ограничения на использование российского вертолёта, направленный исключительно против наших граждан порядок депортации со Шпицбергена, неправомерность установления Норвегией так называемой «рыбоохранной зоны», искусственное расширение природоохранных зон для ограничения экономической активности на архипелаге, ряд других проблем.» Det russiske utenriksministeriet

På Facebook uttalte den russiske ambassaden i Norge seg om saken. I et innlegg 7.februar skriver ambassaden i en kommentar at Russland ikke setter spørsmål til den norske suvereniteten på Svalbard, men minner Norge om at øygruppen opprinnelig ikke er norsk territorium.³⁹ Ambassaden presiserte den russiske posisjonen vedrørende kontinentalsokkelen, som de skrev er «*en naturlig fortsettelse av landjorda og utgjør en uløselig og ubrytelig enhet med den*».⁴⁰ Videre fremgikk det at Russland anser utlysingen av lisensblokker på sokkelen i Fiskevernsonen som i strid med Svalbardtraktaten. Ambassaden skrev at russiske selskap dermed er berøvet muligheten til å delta i søknadsprosessen og tilføyde at lignende situasjoner har oppstått med mineralressurser. For å løse disse problemene oppfordret ambassaden Norge til å godta bilaterale konsultasjoner med Russland.

I russisk presse ble også anledningen markert med en rekke reportasjer om Svalbard. En artikkel i Rossijskaja Gazeta fra 5.februar forklarte blant annet «*hvorfor Norge grovt bryter avtalen med Russland om Svalbard*».⁴¹ Her ble både kystvaktens tilbakeholdelse av russiske fartøy i Fiskevernsonen og fordelingen av konsesjonsområder på kontinentalsokkelen kritisert.

Eriksen Søreide avviste de russiske påstandene i sitt svar 12.februar. Hun slo fast at Russiske selskaper er likestilt med andre utenlandske og norske selskaper når det gjelder å etablere økonomisk virksomhet på Svalbard, men denne virksomheten må foregå i tråd med norske lover og reguleringer (Asvall et al., 2020). Videre takket Eriksen Søreide nei til norsk-

(MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norveгии I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisanija Dogovora o Sjpitsberge» 4.februar 2020

https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDI-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUh73xlz9q6jtPio0LL3Xh4

³⁹ Den russiske ambassaden i Norge «Kommentarij Posolstva Rossii dlja Internet-sajta «E24» 7 Fevralja 2020 g.» på sin facebook-side 8.februar 2020

⁴⁰ «Континентальный шельф является естественным продолжением суши и составляет с ней единое и неразрывное целое» Den russiske ambassaden i Norge «Kommentarij Posolstva Rossii dlja Internet-sajta «E24» 7 Fevralja 2020 g.» på sin facebook-side 8.februar 2020

⁴¹ Jevgenij Vasilev «Potsjemu Norvegia Grubo Narusjaet Dogovor s Rossijej o Sjpitsbergene» Rossijskaja Gazeta 5.februar 2020

russiske diskusjoner om Svalbard, og understrekte at Norge heller ikke fører slike samtaler med andre enkeltland. Russisk utenrikspolitisk talsperson Maria Zakharova svarte med å kritisere Norge for å være negative og kontraproduktive i en briefing 20.februar.⁴² Hun presiserte at Russland ikke søker å diskutere suvereniteten over Svalbard, samtidig som hun påpekte at Spitsbergen var regnet som ingenmannsland for bare hundre år siden. Zakharova skrev videre Russland ønsker å diskutere Norges brudd på traktaten og i den sammenheng hvordan de kunne løse problemene knyttet til den russiske økonomiske og forskningsbaserte aktiviteten på Svalbard

*«Dessverre ble ikke forslagene fra russisk side om å holde bilaterale konsultasjoner for samtaler om problematiske spørsmål rundt russisk økonomisk og forskningsmessig aktivitet på øygruppen møtt [...] Slik vi har uttalt gjentatte ganger, handler det ikke om å diskutere suvereniteten over Spitsbergen, (selv om jeg forresten har sett slike tanker i mange materialer) men om å finne måter å løse de konkrete utfordringene som russiske aktører møter på øygruppen».*⁴³

Noen dager senere, 25.februar, kom russiske myndigheter med enda en presisjon av det russiske standpunktet i en lang diplomatisk note under overskriften *Om Spitsbergen og Rundt*.⁴⁴ Noten var en oppsummering av henholdsvis Lavrov og Zakharovas brev til norske

⁴² Det russiske utenriksministeriet (MID) «Brifing Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj, Moskva, 20 fevralja 2020 Goda» 20.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/4050747#16

⁴³ «К сожалению, предложение российской стороны о проведении двусторонних консультаций для обсуждения проблемных вопросов российской хозяйственной и научной деятельности на архипелаге понимания не встретило. [...] Как мы неоднократно заявляли, речь идет не об обсуждении суверенитета над Шпицбергеном (кстати говоря, я во многих материалах встречала такие мысли), а о поиске путей урегулирования конкретных трудностей, которые испытывают российские операторы на архипелаге.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Brifing Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj, Moskva, 20 fevralja 2020 Goda» 20.februar 2020 https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/4050747#16

⁴⁴ Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Sjpitsergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020 https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/

myndigheter. Den diplomatiske noten fastslo at Norge ikke har rett til å utøve eksklusive rettigheter i Fiskevernsonen uten samtykke fra alle traktatens parter. Russiske myndigheter skriver at norske myndigheter urettmessig har begynt å fordele konsesjonsområder innenfor Fiskevernsonen.

*«Et spesielt kontroversielt moment er prosedyren for tilgang og forvaltning av økonomisk aktivitet på øygruppens sokkel. I Oslo hevder de at sokkelen til Svalbard skal regnes som en forlengelse av Norges kontinentalsokkel. Ut ifra denne logikken begynte myndighetene i landet – igjen på grunnlag av nasjonal lovgivning – å dele ut konsesjonsområder som ligger innenfor det såkalte «Svalbard-boksen» til interesserte oljeselskaper. Det forårsaker en rettferdig protest hos Russland. Moskvas holdning er at det juridiske regimet etablert av 1920-traktaten, gjelder fullstendig på Spitsbergen-sokkelen».*⁴⁵

Noten viser tydelig at russiske myndigheter tar posisjonen at likebehandlingsprinsippet skal gjelde på kontinentalsokkelen i Fiskevernsonen. Norsk presse belyste at dette notatet kom kort tid etter et verdifullt mineralfunn på havbunnen ved Svalbard, verdsatt til over tusen milliarder norske kroner (Wig, 2020) Funnet ble gjort av forskere ved NTNU og skal inkludere mineraler slik som gull, sølv, kobber og sink.

Den diplomatiske noten fra februar 2020 gjentar også argumentet om en russisk særstilling på øygruppen og går enda lenger ved å minne norske myndigheter på at Stortinget i 1947 i en resolusjon anerkjente at Sovjetunionen sammen med Norge har økonomiske særinteresser på

⁴⁵ «Особо спорный момент - порядок доступа и ведения экономической деятельности на шельфе архипелага. В Осло настаивают на том, что шельф Шпицбергена следует считать продолжением континентального шельфа Норвегии. Следуя этой логике, власти страны - опять-таки на основе национального законодательства - приступили к распределению среди заинтересованных нефтяных компаний концессионных участков, расположенных в пределах т.н. "шпицбергенского квадрата". У России это вызывает справедливый протест. Позиция Москвы заключается в том, что правовой режим, установленный Договором 1920 года, полностью распространяется на шельф Шпицбергена.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Sjpitsbergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020

https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/

Svalbard.⁴⁶ Videre ble Norges overordnede forsøk på å styrke sin innflytelse kritisert. Ifølge russiske myndigheter, søker Norge å styrke sin egen posisjon ved å begrense øvrige lands innflytelse på Svalbard, blant annet gjennom miljølovgivning som egentlig har til hensikt å begrense russisk aktivitet.

Hvis man setter disse uttalelsene opp mot hverandre kan man merke seg at verken Lavrov eller Zakharova eksplisitt nevnte verken petroleum eller mineraler, men holdt seg til å diskutere miljølovgivning og uspesifisert økonomisk aktivitet. Disse uttalelsene har til felles at de alle understreker den russiske særstilling på Svalbard og oppfordrer Norge til å delta i bilaterale samtaler med Russland. Arild Moe og Øystein Jensen fra Fritjof Nansens Institutt tolker ikke invitasjonene til konsultasjoner mellom Norge og Russland som et seriøst forslag og skriver at det norske svaret antakeligvis var forventet (Jensen & Moe, 2020, s.515).

I tillegg til protester rundt utdelte oljelisenser nevnes også havbunnsmineraler.⁴⁷

Mineralressursene er en del av en ny virksomhet som har fått global oppmerksomhet de siste årene. Hvinden og Østhagen skriver at gruvedrift på havbunnen har vært et politisk tema i Norge siden 2017 (2024, s.86). Som et resultat kom havbunnsmineralloven på plass i 2019, som åpnet for at det kunne drives kommersiell lete – og utvinningsaktivitet på norsk sokkel. Åpningsprosessen for denne virksomheten startet i 2020 og omtrent en tredjedel av området som utredes i åpningsprosessen overlapper med kontinentalsokkelen og Fiskevernsonen rundt Svalbard (Hvinden & Østhagen, 2024, s.85). De potensielle mineralressursene som finnes på denne havbunnen er svært attraktive både på grunn av høy etterspørsel etter enkelte metaller, men også stater ønske om å gjøre seg mer uavhengige i tilgangen på råvarer (Hvinden & Østhagen, 2024, s.84).

På bakgrunn av tidligere russiske reaksjoner er det sannsynlig at Russland vil protestere dersom Norge åpner for kommersiell mineralvirksomhet. Samtidig er det ikke sikkert hvor stor interesse egentlig er for mineralvirksomhet på sokkelen rundt Svalbard. Hvinden &

⁴⁶ Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Sjpitsbergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020
https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/

⁴⁷ Se for eksempel Den russiske ambassaden i Norge «Kommentarij Posolstva Rossii dlja Internet-sajta «E24» 7 Fevralja 2020 g.» på sin facebook-side 8.februar 2020

Østhagen peker på at det er usikkerhet rundt ressurspotensialet i dette området (2020, s.91). Usikkerheten er knyttet til verdien av eksisterende funn, men også som muligheten for å gjøre flere funn. Det kan også tenkes at usikkerhet rundt forvaltningsregimet i Fiskevernsonen og havbunnen under kan gjøre området mindre attraktivt for utenlandske kommersielle aktører. Videre belyser Hvinden & Østhagen at selv om det kan tenkes at Russland verken har interesse eller forutsetninger for å begi seg ut i utforskning av mineralressurser, kan det tenkes at de fortsatt vil forsøke å legge press på Norge for å nå andre målsetninger (2024, s.91). I så måte er disse sokkelressursene uansett av interesse for Russland, om den er av kommersiell eller politisk natur.

Hvinden & Østhagen har diskutert tre mulige utfall dersom Norge velger å åpne for kommersiell mineralvirksomhet (2024). En av dem er motstand fra russiske fiskere i Fiskevernsonen. Her blir miljøutfordringene knyttet til gruvedrift på havbunnen dratt frem som en mulig konfliktdimensjon. Hvinden & Østhagen skriver at Russland vil forsøke å opprettholde en strategisk usikkerhet overfor Norge og at dette trolig er bakgrunnen for at Russland utfordrer det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen, selv om dette regimet i utgangspunktet anses som å beskytte russiske interesser (2024, s.94). På samme måte som mine kilder viser at Russland ved flere anledninger har brukt miljøargumenter mot petroleumsaktivitet på kontinentalsokkelen i Fiskevernsonen, kan det tenkes at miljøargumentet ved mineralvirksomheten kan brukes til å utøve press mot Norge.

NRKs Russland-korrespondent Jan Espen Kruse uttalte at han mener at de mange uttalelsene i starten av 2020 må ses i sammenheng med tilgangen på disse sokkelressursene (2020). Selv om Russland er kjent for å kritisere den norske forvaltningen av Svalbard, hevder Kruse at disse presseopplagene er første gang Russland offisielt har anklaget Norge for å bryte Svalbardtraktaten (Kruse, 2020). Mye tyder på at det henger sammen med at norsk oljevirksomhet flytter sin aktivitet nordover i Barentshavet. Russland har vært kjent for å protestere hver gang Norge lyser ut områder for oljeleting rundt Svalbard (Stubholt, 2017). Det norske oljedirektoratet uttalte i 2019 at det norske oljeeventyret knapt er halvveis og har lovende prognoser for 2020 og fremover (Sokkeldirektoratet, 2019)

Kruse mener at de russiske uttalelsene er et mulig forspill som må ses i sammenheng med økende krav om Russiske rettigheter på Svalbard (2020). Det kan med det tenkes at Russland

i 2020 tar en mer revisjonistisk vending i spørsmålet om Fiskevernsonen. Inntrykket er at presseoppslagene rundt den historiske feiringen av Svalbardtraktatens 100-års jubileum nærmest fremstår som et planlagt tidspunkt for opptrappingen av presset mot Norge. Funnene gjort i denne perioden viser at russiske myndigheter først og fremst kommenterer den norske forvaltningen av kontinentalsokkelen, med enkelte unntak. For eksempel reagerte Russland sterkt på en tråler som ble arrestert av den norske kystvakten i april 2020 (Jensen & Moe, 2020, s.518). Selv om Russland ved flere anledninger har gitt uttrykk for at Svalbardtraktaten må gjelde i Fiskevernsonen, så er inntrykket at fiskeriforvaltningen ikke kritiseres like ofte som før. Kontinentalsokkelen er en annen sak, da Russland står svakere stilt her. Norges olje – og energiminister uttalte blant annet i 2022 at regjeringen ikke vil tildele flere oljelisenser til russiske selskaper som en konsekvens av krigen i Ukraina (Holter, 2022).

I 2021 kan man se at Russland fortsetter den samme linjen mot Norge. Russiske myndigheter kritiserer fortsatt norsk forvaltning av Svalbard og kommer med gjentatte krav om bilaterale konsultasjoner, men omfanget av uttalelser er mindre sammenlignet med året før. I januar 2021 publiserte den russiske ambassaden i Norge en oppsummering av et møte mellom Russlands utenriksminister Sergey V. Lavrov og Norges daværende utenriksminister Ine Eriksen Søreide. I løpet av møtet kom spørsmålet om Spitsbergen opp og Lavrov ba igjen om bilaterale konsultasjoner med Norge for å finne en pragmatisk løsning på Russlands bekymringer knyttet til Norges forpliktelser til Svalbardtraktaten.⁴⁸

Et par måneder senere kom en oppsummering fra en orientering av Maria Zakharova der de norske planene om fremtidig oljevirkosomhet stod i fokus.⁴⁹ Zakharova refererte til neste

⁴⁸ Den russiske ambassaden i Norge, «O Peregovorakh Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova s Ministrom Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide» 19.januar 2021
https://norway.mid.ru/ru/embassy/press-centre/news/o_peregovorakh_ministra_inostrannykh_del_rossii_s_v_lavrova_s_ministrom_inostrannykh_del_norvegii_i/

⁴⁹ Den russiske ambassaden i Norge «O Planakh Vlastej dlja Neftegazovoj Dejatelnosti Novije Utsjastki, Vkhodjasjsjije v Zonu Dejstvija Dogovora o Sjmitsbergene 1920 g.» 12.mars 2021
https://norway.mid.ru/ru/embassy/press-centre/news/o_planakh_norvezhskikh_vlastey_otkryt_dlya_neftegazovoy_deyatelnosti_novye_uchastki_vkhodyashchie_v/

konsesjonsrunde for utvikling av kontinentalsokkelressurser i Barentshavet for å åpne ni nye områder for olje- og gassvirksomhet. I orienteringen kom det igjen tydelig frem at Russland tar posisjonen at Svalbardtraktatens likebehandlingsregime fullt ut gjelder på øygruppens kontinentalsokkel. Videre spesifiseres det at det særlig gjelder leting og produksjon av mineralressurser på Svalbardsokkelen.

I februar 2022 gikk Russland til angrep mot Ukraina og utløste med det en av de største sikkerhetspolitiske krisene som Europa har sett siden opptakten til andre verdenskrig (Forsvaret, 2024). Siden da har Norge bidratt på Ukrainisk side blant annet i form av donasjoner av militært utstyr og våpen, og også opplæring og trening av ukrainske soldater. Den norske regjeringen sluttet seg opp om EUs sanksjoner mot Russland (Grønli et al. 2022). Dermed ble den norske grensa stengt for russisk transport av varer, mens norske hamner ikke lenger tok imot russiske skip. Etter å ha vedtatt EUs femte sanksjonspakke i april 2022 sa regjeringen at de ville gjøre et unntak for Svalbard på bakgrunn av likebehandlingsprinsippet. Det innebar blant annet at russiske fiskefartøy ble unntatt sanksjonene og fikk tillatelse til å gå inn i norsk havn.

På Svalbard ble dette likevel et problem da russiske myndigheter forsøkte å frakte varer opp til den russiske bosetningen Barentsburg (Johansen & Kalinina, 2022). NRK meldte i juni 2022 at tjue tonn varer hadde blitt stoppet på grensestasjonen ved Storskog. Det førte til reaksjoner fra russiske myndigheter, som den 29. Juni meldte om at de hadde kalt inn den norske diplomaten Solveig Rossebø etter at russisk last ble blokkert til Svalbard. Russland kalte situasjonen for uakseptabel.⁵⁰

«Vi etterspurte fra norsk side at de skulle løse problemet så raskt som mulig. Vi indikerte at uvennlige handlinger mot Russland uunngåelig vil føre til passende mottiltak.»⁵¹

⁵⁰ Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Situatsii s Transportirovskoj Rossijskij Gruzov na Sjpitsbergen» 29.juni 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1819884/

⁵¹ «Потребовали от норвежской стороны скорейшего решения вопроса. Указали, что недружественные действия против России неизбежно приведут к соответствующим ответным

Hva som menes med disse mottiltakene spesifiseres ikke, men noen uker tidligere kom nyhetene om at russiske myndigheter vurderte å annullere den maritime delelinjeavtalen mellom Norge og Russland. Det ble rapportert av Rossijskaja Gazeta i juni 2022.⁵² I reportasjen kom det frem at det russiske parlamentet jobbet for å utarbeide en posisjon i saken. Sett i lys av denne muligheten kan det tenkes at det er et slikt mottiltak det refereres til i pressemeldingen fra russiske myndigheter.

I juli fulgte Rossijskaja Gazeta opp med enda en artikkel. Denne gangen informerte avisen om at spørsmålet om annulleringen av delelineavtalen ble tatt opp på et møte av en representant fra det russiske kommunistpartiet.⁵³ Vedkommende utdypet at avtalen var inngått med mål om å styrke de norsk-russiske relasjonene og at situasjonen var annerledes nå. Dagen etter ble det publisert enda en artikkel i Rossijskaja Gazeta der medlem av det russiske føderasjonsrådet Andrei Klishas rådet Norge til å lese Svalbardtraktaten.⁵⁴ I en artikkel samme dag kommer det frem at presidentens pressesekretær Dimitrij Peskov uttalte at russiske myndigheter ikke enda har tatt en offisiell posisjon på spørsmålet om annulleringen av delelinjeavtalen.⁵⁵ Likevel kan de mange uttalelsene fra den myndighetsstyrte avisen tolkes som et klart signal om at russiske myndigheter er misfornøyde med Norge.

I juli gjentok russiske myndigheter kritikken av den norske forvaltningen av Svalbard. I en offisiell uttalelse om tilstanden for det norsk-russiske forholdet ble det redegjort for problemer rundt den russiske tilstedeværelsen på Svalbard.⁵⁶ Russiske myndigheter

mepam.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Situatsii s Transportirovskoj Rossijskij Gruzov na Sjpitsbergen» 29.juni 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1819884/

⁵² Viktorija Ilina «V Kremlje Nadejotsa Diplomanitsjeski Uregulirovat Vopros Postavok Prodovolstvija na Sjpitsbergen» Rossijskaja Gazeta 7.juni 2022

⁵³ Tatjana Zamakina «Volodin Porutsjil Obsudit Denonsatsijo Dogovora s Norvegijej» Rossijskaja Gazeta 5.juli 2022

⁵⁴ Ukjent forfatter «Kliskas Posovjetoval Norvegii Protsjitat Dogovor o Sjpitsbergene» Rossijskaja Gazeta 6.juli 2022

⁵⁵ Ukjent forfatter «Peskov: Pozitsija Rossii po Denonsatsii Dogovora s Norvegijej Poka ne Sformirovana» Rossijskaja Gazeta 6.juli 2022

⁵⁶ Det russiske utenriksministeriet (MID) «Dvustoronije Otnosjenija so Stranoj Norvegija» 25.juli 2022 <https://mid.ru/ru/detail-material-page/1103032/>

informerte om at virksomheten til den felles russisk-norske kommisjon for samarbeid på miljøvernområdet og den felles russisk-norske kommisjon for samarbeid innen atom- og strålesikkerhet ble suspendert på ubestemt tid som et resultat av «Norges uvennlige linje». ⁵⁷ Russiske myndigheter kritiserte de de kaller utvidelsen av norsk nasjonal lovgivning på Svalbard og var misfornøyd med flere områder ved norsk forvaltning.

«Det er fremdeles problemer rundt den russiske tilstedeværelsen på Spitsbergen – utvidelsen av norsk nasjonal lovgivning på øygruppen uten ta i betraktning dens spesifikkhet og status i samsvar med 1920-avtalen, stengingen av tilgangen til de som står på de vestlige anti-russiske sanksjonslistene, begrensningen på helikopterbruk for den føderale virksomheten «Statlige Trust Arktikugol», utdelingen i runder med utdeling av lisensblokker for konsesjoner for utvikling av ressurser på den norske kontinentalsokkelen i den såkalte «Spitsbergenboksen», et strengt regime for vitenskapelig forskning og turisme, osv. Den norske siden avstår konsekvent fra konsultasjoner om Spitsbergen-tematikkene, bekymringene fra russisk side blir faktisk ignorert.»⁵⁸

⁵⁷ «В связи с недружественной линией Норвегии» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Dvustoronije Otnosjenija so Stranoj Norvegia» 25.juli 2022 <https://mid.ru/ru/detail-material-page/1103032/>

⁵⁸ «Сохраняются проблемы вокруг российского присутствия на Шпицбергене – распространение на архипелаг норвежского национального законодательства без учета его специфики и статуса в соответствии с Договором 1920 г., закрытие доступа лицам, внесенным в западные антироссийские санкционные списки, ограничение по использованию вертолета ФГУП «Государственный трест «Арктикуголь», вынесение на раунды по распределению лицензий на разработку ресурсов норвежского континентального шельфа блоков в так называемом «шпицбергенском квадрате», жесткий режим для научных исследований и туризма и другие. Норвежская сторона последовательно отказывается от консультаций по шпицбергенской тематике, высказываемые российской стороной озабоченности фактически игнорируются.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Dvustoronije Otnosjenija so Stranoj Norvegia» 25.juli 2022 <https://mid.ru/ru/detail-material-page/1103032/>

I noten ble utdeling av oljelisenser på kontinentalsokkelen igjen nevnt. Det er også verdt å merke seg at Russland fortsetter å be om bilaterale konsultasjoner. En potensiell annullering av delelinjeavtalen blir riktignok ikke nevnt.

I oktober 2022 mottok Norge også kritikk for militær aktivitet på Svalbard. I en artikkel i Rossijskaja Gazeta rapporterer avisen at Russiske myndigheter kritiserer Norges for å prøve å øke sin militære tilstedeværelse på Spitsbergen, og at dette er et brudd på Svalbardtraktatens prinsipp om å at øygruppen ikke skal brukes i krigsøyemed.⁵⁹ Nyheten kom i forbindelse med at en norske marinefregatt anløp Longyearbyen havn på Spitsbergen i september, etterfulgt av at en norsk kystvaktbåt gikk inn i farvannet utenfor den russiske byen Barentsburg uten å varsle russiske myndigheter.⁶⁰

«Det er tydelig at Oslo under slagordet «demonstrasjon av flagget» gjør en innsats for å konsolidere Spitsbergen i sin sfære for militær aktivitet. I den forbindelse vil vi atter en gang minne den norske siden om prinsippene og målene av Paris-avtalen fra 1920, som sørger for fredelig bruk av øygruppen.»⁶¹

På bakgrunn av dagens sikkerhetspolitiske situasjon det nærliggende å tro at militære/sikkerhetspolitiske hensyn tar større plass i de russiske interessene etter 2020 enn tidligere. Etter Russland ble suspendert fra ulike arktiske politikkkarenaer opplever myndighetene trolig å ha mindre innflytelse i regionen (Halvorsen, 2024). Det er verdt å merke seg at Russland trolig ikke ventet så sterke vestlige reaksjoner på fullskala-invasjonen

⁵⁹ Aleksei Komolov «MID RF: Norvegia Narasjtsjivaet Prisutstvije na Spjitsbergene.» Rossijskaja Gazeta 6.oktober 2022

⁶⁰ Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj v Svjazi s Usileniem Norvezjkogo Vojennogo Prisutstvija na Arkhipelage Spjitsbergen» 6.oktober 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1832770/

⁶¹ «Очевидно, что под лозунгом «демонстрации флага» Осло предпринимает усилия по закреплению Шпицбергена в сфере своей военной активности. В этой связи хотели бы вновь напомнить норвежской стороне о принципах и целях Парижского договора 1920 года, предусматривающих сугубо мирное использование архипелага.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj v Svjazi s Usileniem Norvezjkogo Vojennogo Prisutstvija na Arkhipelage Spjitsbergen» 6.oktober 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1832770/

av Ukraina, og at de heller ikke forventet å bli utestengt fra de arktiske kontaktflatene. Russland har hele tiden ønsket å fortsette samarbeidene i Arktis og det er de andre arktiske statene som har sagt nei til russisk deltakelse (Nøhr, 2022, s.73). Den norske E-tjenesten skriver at Russland ønsker å motvirke politisk isolasjon i regionen (Etterretningstjenesten, 2024, s.8).

Noen uker senere rapporterer Rossijskaja Gazeta at russiske myndigheter ønsker dialog med Norge for å løse problemene tilknyttet Svalbard.⁶² Problemene som russiske myndigheter ønsker å diskutere beskrives som økende i omfang og kompleksitet. Det russiske utenriksdepartementet uttalte også at vanskelighetene øker innenfor fiskeriene.

«Det handels-økonomiske samarbeidet er praktisk talt kollapset, og vanskelighetene vokser i fiskerisfæren. Vi oppfordret den norske siden til dialog for å løse problemene for den russiske tilstedeværelsen på Spitsbergen-øygruppen, hvis volum og kompleksitet vokser fra år til år.»⁶³

I slutten av desember 2022 kom Maria Zakharova med en kommentar om russisk forskningsaktivitet på Svalbard.⁶⁴ Hun uttalte at de norske tiltakene bryter ved Svalbardtraktaten og trekker helt spesifikt frem et eksempel fra desember da norske myndigheter la ned begrensninger på en russisk forskningsekspedisjon som skulle ta plass i Svalbards territorialfarvann. Videre hevdet Zakharova at den russiske posisjonen har blitt gjentatt flere ganger og at russiske forskere må få fri adgang til øygruppen i samsvar med

⁶² Aleksei Sjvaikovskij «MID RF: Rossia Prizyvaet Norvegijo k Dialogu po Resjeniju Problem so Sjipitsbergenom» Rossijskaja Gazeta 24.oktober 2022.

⁶³ «Практически свернуто торгово-экономическое сотрудничество, нарастают трудности в сфере рыболовства. Призвали норвежскую сторону к диалогу в целях решения проблем российского присутствия на архипелаге Шпицберген, объем и сложность которых нарастают год от года.» Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Vstretsjje Pervogo Zamestitelja Ministra Innostrannykh Del Rossii V.G.Titova s Poslom Norvegii v Moskve R.Kvile» 24.oktober 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1834817/

⁶⁴ Det russiske utenriksministeriet (MID) "Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova's comment on Russian research on the Spitsbergen archipelago" 29.desember 2022 https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1846076/

traktatens likebehandlingsprinsipp. Rossijskaja Gazeta omtalte saken i en artikkel samme dag og pekte på at russiske myndigheter kategorisk ikke godtar at Norge bryter Svalbardtraktaten.⁶⁵

Oppsummert fremstår perioden 2020 til 2023 som en politisk urolig periode for Norge i Fiskevernsonen. Hovedtendensen er at Russland i denne perioden i økende grad viser seg som revisjonistisk når de utøver økende politisk press mot Norge. Utlysningen av oljeblokker blir ofte nevnt både i russisk presse og i offisielle uttalelser. Mineralvirksomhet har i økende grad blitt en del av den russiske argumentasjonen mot den norske forvaltningen. Man kan også se at Russland fortsetter å understreke sin særstilling på Svalbard og kreve bilaterale samtaler med Norge. I denne perioden er det særlig oppsiktsvekkende at Russland er inne på tanken om å annullere delelinjeavtalen.

Den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen etter 2022 skaper mye usikkerhet i den arktiske regionen og Russland føler seg mer truet enn tidligere. Krigen i Ukraina har gitt Russland en svakere stilling i regionen og russiske myndigheter er redd for politisk isolasjon. Det kan med det tenkes at Russland har en enda sterkere interesse av å beholde status-quo på Svalbard enn tidligere, ettersom Svalbard er en av få gjenværende kontaktflater der Russland fremdeles har stor innflytelse. Dersom dette regimet skulle bli utfordret vil Russland miste sin særstilling og gunstige posisjon.

Russland vil trolig ha lite å vinne på å annullere delelinjeavtalen og man må derfor spørre seg hva som er hensikten med slike trusler. En mulig motivasjon er å oppnå norsk ettergivelse på andre områder, slik som når Norge til slutt tillot russisk last å sendes via norsk havn i Tromsø i norske båter (Andreassen et al. 2022). Dette eksemplet viser kompromissvilje fra norsk side og det kan tenkes at Russland ønsker å utnytte dette. Med det kan det tenkes at russiske myndigheter forstår Svalbard som et effektivt pressmiddel for å gjøre Norge mer medgjørlig. Man kan så spørre seg om Russland faktisk har revisjonistiske ambisjoner eller om de bare gir uttrykk for slike ambisjoner for å legge press på Norge. Med utgangspunkt i de russiske strategiske interessene om å styrke sin stilling i Arktis, kan det sies at det er ugunstig å endre

⁶⁵ Aleksei Merkulov «MID RF: Rossia ne Prijemlet uzjestotsjjenije Norvegiej Raboty Rossijskikh Organizatsii na Sjipitsbergene» Rossijskaja Gazeta 29.desember 2022

det nåværende norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen. Det er med det naturlig å utlede at Russland fremdeles søker å bevare status-quo i Fiskevernsonen.

4 Oppsummering

Mye tyder på at spørsmålet om hva som ligger bak den russiske politikken i Fiskevernsonen ikke har et rett-fram svar. Russland sender ofte tvetydige signaler, for eksempel når de insisterer på at likebehandlingsprinsippet skal gjelde i Fiskevernsonen, samtidig som de understreker sin særstilling og krever bilaterale konsultasjoner med Norge. Selv om Russland trolig har en interesse av å bevare status-quo i Fiskevernsonen, viser de revisjonistiske tendenser der de utfordrer det norske forvaltningsregimet. Denne tvetydigheten gjør det vanskelig å si med sikkerhet hvilke ambisjoner Russland egentlig har i Fiskevernsonen. Gjennom de tre periodene som har blitt analysert i oppgaven kan man se at Russland gradvis øker presset mot Norge.

I perioden mellom 2010 og 2014 var det sterke stemmer på regionalt nivå og i fiskerisektoren som kritiserte sentrale russiske myndigheters linje overfor Norge. Regionale stemmer og sektorinteresser hadde trolig større innflytelse på føderal politikk i denne perioden og forskere identifiserte en dragkamp mellom sentralmakten og en opposisjon bestående av regionale – og sektorinteresser etter delelinjeavtalen kom på plass. Hovedtendensen var at den russiske sentralmakten stilte seg positive til delelinjeavtalen, mens opposisjonen stilte seg svært kritisk til hva avtalen ville bety for russiske fiskere. I denne perioden kunne man dermed se to ulike posisjoner når det gjelder de russiske målsettingene i Fiskevernsonen. Inntrykket er at den regionale fiskeflåten hadde større revisjonistiske målsettinger enn den russiske sentralmakten, som fremstod som mer status-quo søkende. Likevel er det nødvendig å presisere at russiske myndigheter heller ikke i 2010 anerkjente opprettelsen av Fiskevernsonen, selv om enkelte tolket delelinjeavtalen som en implisitt anerkjennelse av det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen. Når det gjelder kontinentalsokkelen ble sokkelressursene i mindre grad nevnt, men det kom en diplomatisk protestnote i 2013 etter norsk utlysning av sokkelressurser som tyder på at Russland fremdeles tolket svalbardtraktaten utvidende på kontinentalsokkelen. Den russiske sentralmakten hadde dermed i prinsippet revisjonistiske målsettinger, mens praksisen tyder på at de egentlig var status-quo søkende.

I perioden 2014 til 2020 ble det bilaterale forholdet mellom Norge og Russland stadig satt på prøve og særlig på Svalbard, som ble berørt av de restriktive tiltakene mot Russland etter annekteringen av Krymhalvøya i 2014. I begynnelsen av denne perioden kunne man se mindre regional kritikk av Fiskevernsonen og delelinjeavtalen i russisk presse, noe som kan knyttes til harmoniseringen av de norsk-russiske fiskerireglene og det forbedrede fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland. På bilateralt nivå klarte Norge og Russland fremdeles å samarbeide, for eksempel i snøkrabbe-saken i 2015 da Norge og Russland ble enige om at snøkrabben skulle regnes som en sokkel-ressurs og russiske myndigheter til og med hevdet at Norge har suverene rettigheter over denne typen ressurser på kontinentalsokkelen. Det ga inntrykket av et status-quo søkende Russland. Samtidig ga sentralmakten tegn til revisjonistiske målsettinger, blant annet gjennom økt fysisk tilstedeværelse i Fiskevernsonen og økt verbalt press mot Norge. I 2020 snudde de dessuten i saken om snøkrabben og begynte å regne denne som underlagt Svalbardtraktatens likebehandlingsregime på lik linje med andre sokkelressurser. I denne perioden kan man dermed se utviklinger både i status-quo og revisjonistisk retning. Selv om Russland ga tegn til å bli mer revisjonistisk mot slutten av denne perioden er det fortsatt tydelig at Russland hadde en sterk interesse av å beholde status-quo med det norske forvaltningsregimet i Fiskevernsonen.

I perioden 2020 til 2023 ble forholdet mellom Norge og Russland enda vanskeligere. Russland utøvde økende politisk press mot Norge og dette ble spesielt tydelig i 2022 da de truet med å annullere den maritime delelinjeavtalen mellom Norge og Russland. Det kom flere offisielle protestnoter gjennom ulike kanaler i denne perioden. Også den russiske pressen kritiserte Norge og fremstår som et talerør for sentralmakten. Utlysningen av oljeblokker ble ofte nevnt og mineralvirksomhet ble i økende grad en del av den russiske retorikken mot norsk forvaltning i Fiskevernsonen. Russland fortsatte å understreke sin særstilling på Svalbard og kreve bilaterale samtaler med Norge, men eksperter påpeker at ordbruken er skarpere enn tidligere og de russiske utspillene kommer oftere enn før (Moe & Skjeggstad, 2020). Etter Russlands fullskala invasjon av Ukraina i februar 2022 befant Russland seg i en svakere stilling i Arktis og fryktet politisk isolasjon. Det gir grunn til å tro at Russland hadde en sterkere interesse av å beholde status-quo på Svalbard enn tidligere, ettersom en endring i forvaltningsregime vil ta fra Russland sin særstilling og trolig gjøre landet enda mer isolert.

Med det fremstår Russlands revisjonistiske utspill som et forsøk på å gjøre Norge mer føyelig i enkeltsaker på Svalbard – og ikke nødvendigvis et uttrykk for revisjonistiske ambisjoner.

Det som går igjen i disse tre periodene er at Russland legger verbalt press på Norge i prinsippet for å få viljen sin – men ikke så mye at forvaltningsregimet kollapser (Jørgensen et al, 2020, s.165). Det er ikke nytt at Russland kritiserer den norske forvaltningen av Svalbard – både på øygruppen, i de omkringliggende havområdene og på kontinentalsokkelen. Russland har kritisert Norge siden Fiskevernsonens opprettelse og de har gjort dette gjennom alle år, med varierende intensitet. I så måte har Russland alltid holdt den samme prinsipielle posisjonen – at Fiskevernsonen er ugyldig og at Svalbardtraktatens likebehandlingsregime skal gjelde både i 200-mils sonen og på kontinentalsokkelen. Det er heller ikke nytt at Russland ønsker en særstilling på Svalbard. De bilaterale konsultasjonene som Russland etterspør gir uttrykk for dette. I praksis er inntrykket at Russland generelt godtar norsk myndighetsutøvelse i Fiskevernsonen (Jørgensen et al, 2020, s.165). Denne tosidige tilnærmingen til Fiskevernsonen kan best beskrives som diplomatisk situasjonshåndtering, der den russiske politikken kombinerer revisjonistiske og status-quo målsetninger, men ønsker at Arktis skal være en region med lav spenning. Diplomatsk situasjonshåndtering er også beskrivende der Russland legger diplomatisk press på Norge mens de fortsatt beholder bilaterale samarbeidsflater.

I disse tre periodene er det også interessant å kaste et blikk på utviklingen av den russiske posisjonen på de ulike nivåene. Den russiske pressen utfordrer markerer seg tydelig i den første perioden mellom 2010 og 2014 der den utfordrer sentralmakten. Her kan man se tilstedeværelsen av to ulike posisjoner, der pressen til og med kritiserer russiske myndigheter for delelinjeavtalen og håndteringen av problematikken i Fiskevernsonen. I den andre perioden mellom 2014 og 2020 er det i begynnelsen en del regional og sektor-aktivitet rundt Fiskevernsonen, men dette roer seg ned. Det er en tydelig tendens at mediene og de offisielle kanalene etter hvert blir mer samstemte og koordinerte, særlig den siste perioden mellom 2020 og 2023. I denne perioden kan man se et fravær av kritikk av russiske myndigheter fra pressen. Denne utviklingen er naturlig i lys av russiske myndigheters stadig mer repressive politikk og man kan se tydelig tegn til sensur og mediekontroll i særlig den siste perioden.

Når det gjelder de russiske interessene i Fiskevernsonen ble disse pekt ut som knyttet til økonomi, sikkerhet og historie (Østhagen & Jørgensen, 2020, s.171-172). Det er liten tvil om at fisken er en viktig *økonomisk* interesse for Russland i Fiskevernsonen. I tillegg blir petroleum og mineraler under havbunnen på kontinentalsokkelen nevnt i de russiske uttalelsene om Fiskevernsonen. Enkelte eksperter mener likevel at oljen betyr mindre for russisk virksomhet enn det Russland gir uttrykk for (Baev, 2018; Taraldsen, 2020). Professor Pavel K. Baev hevder at petroleum i større grad fungerer som et pressmiddel mot Norge som en del av de overordnede sikkerhetspolitiske interessene til Russland (2018; Taraldsen, 2020). Han mener det henger sammen med at russerne har begrenset økonomisk kapasitet til å utvinne olje og gass (Taraldsen, 2020). Det samme gjelder trolig også for mineralvirksomhet på havbunnen. Enkelte eksperter tror at Russland vil bruke spørsmålet om hvem som har rett til ressursene for å så splid mellom Norge og resten av de vestlige traktatlandene (Kruse 2020; Taraldsen 2020; Hvinden & Østhagen, 2024).

Det kan knyttes opp mot Russlands *strategiske* interesser i sonen. Det kan virke som at Russland agerer taktisk når de legger press på norsk forvaltning på Svalbard og i Fiskevernsonen, og ikke nødvendigvis fordi de ønsker å gjøre virkelighet av protestene sine. Det russiske presset mot norsk myndighet kan forstås som et middel for å oppnå andre målsettinger, men ikke nødvendigvis for å svekke norsk suverenitet. Per Arne Totland påpeker at den norske tolkning av Svalbardtraktaten er Norges svakeste punkt og kan skape splid og usikkerhet blant NATO-landene (Kramviken, 2017). Det kan med det virke som at det russiske forsøket på å undergrave Norges posisjon i spørsmålet om Fiskevernsonen er knyttet til en overordnet agenda om å destabilisere den vestlige leiren. Det kan tenkes at de langsiktige utsiktene for å styrke sin egen posisjon i Arktis er mer attraktiv for Russland enn en risikabel ressursutvinning som de kanskje ikke har råd til uansett.

Samtidig som den russiske posisjonen virker å være styrk av strategiske interesser, mener enkelte forskere at den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen er *historisk* ladet (Jørgensen & Østhagen, 2020; Jensen & Moe, 2020). Det understrekes blant annet av det gjentagende russiske argumentet om en særstilling på Svalbard og i Fiskevernsonen. Mye tyder på at spørsmålet om Svalbard er knyttet til sterke følelser. Det henger også sammen med russisk retorikk på hjemmebane og hvordan russiske myndigheter rettferdiggjør stor

pengebruk i den arktiske regionen. Den russiske tilstedeværelsen får med det et symbolsk aspekt.

5 Konklusjoner

I analysen av den russiske posisjonen i spørsmålet om Fiskevernsonen er det flere spørsmål som vil bestå ubesvarte, men det er også mulig å komme med enkelte konklusjoner. Ut fra mine kilder er det mulig å utlede at Russland ønsker større handlingsrom på Svalbard og i Fiskevernsonen. Videre er det mulig å si at det er i russiske interesser at Norge opprettholder det nåværende forvaltningsregimet i Fiskevernsonen fra et strategisk perspektiv. Det kommer tydelig frem i tidligere analyser at en endring av det norske forvaltningsregimet vil gå imot Russlands interesser.⁶⁶ Det er nærliggende å tro at dette er tilfellet også etter 2020, særlig etter Russlands fullskala invasjon av Ukraina i 2022.

Det er således nærliggende å tro at Russland har status-quo målsettinger i Fiskevernsonen, det vil si at de ønsker å bevare det norske forvaltningsregimet slik det er i dag. Selv om Russland ønsker større handlingsrom kan de oppnå dette uten å endre dagens forvaltningsregime. Russland bruker trolig spørsmålet om Fiskevernsonens lovgrunnlag for å legge press på Norge for å vinne frem i enkeltsaker, slik man kunne se i tilfellet med den russiske varetransporten til Barentsburg sommeren 2022.

Når det gjelder kontinentalsokkelen er det vanskeligere å svare på hvilke målsettinger Russland har her. Mine kilder viser at den russiske sentralmakten kommer med revisjonistiske utspill om kontinentalsokkelen rundt Svalbard. Likevel er det nærliggende å tro at en endring av regimet på kontinentalsokkelen også vil få implikasjoner for regimet i selve 200-mils sonen, og det kan derfor tenkes at man kan trekke samme slutning for kontinentalsokkelen som i selve Fiskevernsonen. I tillegg mener enkelte forskere at Russland ikke egentlig har kapasitet til å utforske og utvinne sokkelressursene (Baev, 2018), noe som indikerer at Russlands revisjonistiske posisjon på kontinentalsokkelen egentlig er styrt av politiske målsettinger heller enn økonomiske interesser.

⁶⁶ Se for eksempel Jørgensen & Østhagen 2020; Jensen & Moe, 2020; Todorov, 2020; Jørgensen et al, 2020

På et overordnet nivå ønsker Russland å *styrke* sin posisjon og være den dominerende makten i Arktis. Samtidig ønsker Russland å *begrense* NATOS innflytelse og ønsker *ikke* å slippe flere land til på Svalbard, slik det ville blitt dersom alle signatarstater skulle få lik rett til næringsvirksomhet i Fiskevernsonen og på kontinentalsokkelen. Det styrker inntrykket av at russiske ambisjoner i Fiskevernsonen hovedsakelig er styrt av større strategiske interesser. Den russiske posisjonen i spørsmålet om hvilket forvaltningsregimet i Fiskevernsonen må naturligvis ses i lys av den russiske interessen av å utfordre NATO i Arktis. Det vil derfor være mest nærliggende å tro at Russland har revisjonistiske ambisjoner i Arktis, men status-quo ambisjoner i Fiskevernsonen.

6 Kildeliste

2010-2014

Offisielle uttalelser:

- Den russiske Presidenten (Kremlin) “News conference following Russian-Norwegian talks” 15.september 2010. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/8924>
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Sovmestnaja Statja Ministra Innostrannykh del Rossii S.V.Lavrova i Ministra Innostrannykh del Norvegii J.G.Store “Opravljaja Arktikoj”, “Globe and Mail”, 21 Sentjabra 2010 Goda» 22.september 2010
https://mid.ru/ru/press_service/minister_speeches/1729474/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Russia Makes Representation to Norway Ambassador Knut Hauge» 30.september 2011
https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1612548/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Intervjo Zamestitelja Ministra Innostrannykh del Rossii V.G.Titova Gazete “Isvestija” 25 Marta 2011 Goda» 27.mars 2011
https://mid.ru/ru/press_service/deputy_ministers_speeches/1735984/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) “Comment of the Information and Press Department of the Russian Ministry of Foreign Affairs in Relation to the Call of the Temporary Charge d`Affaires of Norway in the Russian Federation to the Russian Ministry of Foreign Affairs” 1.august 2012
https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1612254/

Aviser:

- Nina Antonjan, «Aktualna. Kak Podelit Ribnij Pirog bez Obid» Murmanskij Vestnik, 26.juni 2010
- Ekaterina Tronina, «Morskaja Granitsa, Zamri» Nevskoe Vremja, 26.mars 2011
- Nina Antonyan, «Mezjdunarodnaja Sotrudnitsjestva. Arktika Agromnaja: v Odinotsjku ne Osvoit» Murmanskij Vestnik, 12.mai 2011
- Andrey Popov «Sudbu Porta Resjat Rybaki?» Murmanskij Vestnik 29.juni 2011
- Ekatarina Kozlova «Rossijskij Trauler Vnov pod Arestom» Murmanskij Vestnik, 7.juli 2011

- Ekatarina Kozlova «Razbiratsa Nozjna Doma» Murmanskij Vestnik 14.juli 2011
- Marija Loginova «Obsjtsjestva. Potsjemo Norvezjtzy Vylavlivajot Nasji Traulery?» Pravda Severa 4.oktober 2011
- Ukjent forfatter «Lovlja «Sapfira» v Motnoj Vodje?» Murmanskij Vestnik 4.oktober 2011
- Marina Kalinina ««Pirati» Ledovitovo Okeana» Nevskoe Vremja 4.oktober 2011

2014-2020

Offisielle uttalelser:

- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Departamenta Informatsii i Pettsjati MID Possii o Merakh Norvezjkoy Storony po Ogranitsjenijo Dostupa na Arkhipelag Sjipitsbergen» 10.august 2015
https://mid.ru/ru/press_service/spokesman/kommentarii/1512761/
- Den russiske ambassaden i Norge «Rossii i Norvegii Budut Sovmestna Borotsia s Nelegalnym Vylovom Kraba-Striguna» på sin facebook-side 30.juli 2015
- Det russiske utenriksministeriet (MID) “Comment by the Information and Press Department on Foreign Minister Sergey Lavrov’s visit to Norway.” 24.oktober 2019
https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1473389/

Aviser:

- Ukjent forfatter «Neftjanye Plany Norvegii Pugajot Ekologov» Murmanskij Vestnik 8.mai 2015
- Ukjent forfatter «O Mongolii Bolsje Prav na Sjipitsbergene, tsjem o Rossii» Nevskoe Vremja 14.oktober 2015

2020-2023

Offisielle uttalelser:

- Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Poslanii Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova Ministro Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide po Slotsjajo 100-letija Podpisanija Dogovora o Sjipitsberge» https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/

[/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDl-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4](https://asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4019093?fbclid=IwAR0D1nXbaDl-Lv0kyW1_ZKBUXYe9fyD5w8SbRUn73xlz9q6jtPio0LL3Xh4)

- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Brifing Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj, Moskva, 20 fevralja 2020 Goda» 20.februar 2020
https://archive.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4050747#16
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Sjpitsbergene i Vokrug Niego» 25.februar 2020 https://www.mid.ru/ru/about/social_organizations/association/1428089/
- Den russiske ambassaden i Norge «Kommentarij Posolstva Rossii dlja Internet-sajta «E24» 7 Fevralja 2020 g.» på sin facebook-side 8.februar 2020
- Den russiske ambassaden i Norge, «O Peregovorakh Ministra Innostrannykh Del Rossii S.V.Lavrova s Ministrom Innostrannykh Del Norvegii I.M.Soreide» 19.januar 2021 https://norway.mid.ru/ru/embassy/press-centre/news/o_peregovorakh_ministra_inostrannykh_del_rossii_s_v_lavrova_s_ministrom_inostrannykh_del_norvegii_i/
- Den russiske ambassaden i Norge «O Planakh Vlastej dlja Neftegazovoj Dejatelnosti Novije Utsjastki, Vkhodjasjtsjije v Zonu Dejstvija Dogovora o Sjpitsbergene 1920 g.» 12.mars 2021 https://norway.mid.ru/ru/embassy/press-centre/news/o_planakh_norvezhskikh_vlastey_otkryt_dlya_neftegazovoy_deyatelnosti_novye_uchastki_vkhodyashchie_v/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Situatsii s Transportirovskoj Rossijskij Gruzov na Sjpitsbergen» 29.juni 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1819884/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Dvustoronije Otnosjenija so Stranoj Norvegia» 25.juli 2022 <https://mid.ru/ru/detail-material-page/1103032/>
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «Kommentarij Ofitsialnogo Predstavitelstva MID Rossii M.V.Zakharovoj v Svjazi s Usileniem Norvezjckogo Vojennogo Prisutstvija na Arkhipelage Sjpitsbergen» 6.oktober 2022
https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1832770/
- Det russiske utenriksministeriet (MID) «O Vstretsjje Pervogo Zamestitelja Ministra Innostrannykh Del Rossii V.G.Titova s Poslom Norvegii v Moskve R.Kvile» 24.oktober 2022 https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1834817/

- Det russiske utenriksministeriet (MID) “Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova’s comment on Russian research on the Spitsbergen archipelago”
29. desember 2022 https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1846076/

Aviser:

- Jevgenij Vasilev «Potsjemu Norvegia Grubo Narusjaet Dogovor s Rossiej o Sjpitsbergene» Rossijskaja Gazeta 5. februar 2020
- Viktorija Ilina «V Kremlje Nadejotsa Diplomanitsjeski Uregulirovat Vopros Postavok Prodovolstvija na Sjpitsbergen» Rossijskaja Gazeta 7. juni 2022
- Tatjana Zamakina «Volodin Porutsjil Obsudit Denonsatsijo Dogovora s Norvegijej» Rossijskaja Gazeta 5. juli 2022
- Ukjent forfatter «Kliskas Posovjetoval Norvegii Protsjitat Dogovor o Sjpitsbergene» Rossijskaja Gazeta 6. juli 2022
- Ukjent forfatter «Peskov: Pozitsija Rossii po Denonsatsii Dogovora s Norvegijej Poka ne Sformirovana» Rossijskaja Gazeta 6. juli 2022
- Aleksei Komolov «MID RF: Norvegia Narasjtsjivaet Prisutstvije na Sjpitsbergene.» Rossijskaja Gazeta 6. oktober 2022
- Aleksei Sjvaikovskij «MID RF: Rossia Prizyvaet Norvegijo k Dialogu po Resjenijo Problem so Sjpitsbergenom» Rossijskaja Gazeta 24. oktober 2022
- Aleksei Merkulov «MID RF: Rossia ne Prijemlet uzjestotsjjenije Norvegijej Raboty Rossijskikh Organizatsii na Sjpitsbergene» Rossijskaja Gazeta 29. desember 2022

7 Litteraturliste

Andreassen, R. N., Rypeng, L. & Skeie, T. (2022, 6.juli) Russland får likevel sende varer til Barentsburg på Svalbard. *NRK, Troms og Finnmark*.

<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/russland-far-likevel-sende-varer-fra-norge-til-barentsburg-pa-svalbard-1.16029177>

Arlov, T. (1996) *Svalbards Historie* (1.utg). Fagbokforlaget.

Asvall, H., Eriksen, I., Kruse, J. E., Pettersen, E. J. & Sandberg, H. (2020, 21.februar)

Russland: – Norge bryter Svalbardtraktaten. *NRK, Urix*. https://www.nrk.no/urix/russland_-_norge-bryter-svalbardtraktaten-1.14912366

Baev, P. K. (2018) Russia's Ambivalent Status-Quo/Revisionist Policies in the Arctic. *Arctic Review on Law and Politics*. 2018(9), 408-424. <https://doi.org/10.23865/arctic.v9.1336>

Beaumont, P. Carvalho, B. & Kustermans, J. (2023) "Whose Revisionism, Which International Order? Social Structure and Its Discontents" *Global Studies Quarterly*. 3(1), 1-13. <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksad009>

Bones S. & Mankova, P. (2020, 11.juni) Russlands baser i Arktis. *Nordnorsk debatt, Arktis*. <https://www.nordnorskdebatt.no/russlands-baser-i-arktis/o/5-124-12708>

Bruusgaard, K. V. (2006) *Fiskerikonflikter i Barentshavet – potensiale for eskalering?: en komparativ studie av russiske reaksjonsmønstre under oppbringelsen av «Tsjernigov» 2001 og «Elektron» 2005*. (FFI rapport 03167). Forsvarets forskningsinstitutt. <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:3271/06-03167.pdf>

Churchill, R. (2022) The Disputed Scope of the Svalbard Treaty Offshore: a New Approach to Resolving the Issue. *Nordic Journal of International Law* 2022 (91) 544–567.

doi:10.1163/15718107-91040002

Dahl, I. & Jensen, Ø. (Red). (2020) *Svalbardtraktaten 100 år. Et jubileumsskrift*. Fagbokforlaget.

Dunne, T., Hadfield, A. & Smith, S. (2016) *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases.*(3.utg) Oxford University Press.

Edvardsen, A. (2023, 22.oktober) Norge og Russland har inngått fiskeriavtale for 2024. *High North News, politikk.* <https://www.highnorthnews.com/nb/norge-og-russland-har-inngatt-fiskeriavtale-2024>

Eriksen, I & Skeie, T. (2021, 21.april) «Torskekrigen» ved Svalbard: EU truer med å straffe Norge. *NRK, Troms og Finnmark.* https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/_torskekrigen_-ved-svalbard_-eu-truer-norge-med-strauff-om-fisken-i-svalbardsonen-1.15464666

Etterretningstjenesten (2024, 12.februar) *FOKUS 2024: Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer.* Etterretningstjenesten. https://www.etterretningstjenesten.no/publikasjoner/fokus/fokus-norsk/Fokus2024%20-%20NO%20-%20Weboppslag%20v3.pdf/_attachment/inline/3b047b3a-6a92-429c-b13d-00b7328c0ae5:21092332defc2e337cdeec748602f2119a89895f/Fokus2024%20-%20NO%20-%20Weboppslag%20v3.pdf

EUs delegasjon til Norge (2021, 26.februar) *Note Verbale, 28.juni 2021.* (No 02/21) https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/system/files/2021-07/2021-02-26-Note-verbale_en.pdf

Fiskeridirektoratet (2024, 29.januar) Norge vant på alle punkter mot latvisk snøkrabbe-rederi. <https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Nyheter/2024/norge-vant-pa-alle-punkter-mot-latvisk-snokrabbe-rederi>

FN (2024, 3.mai) *Ukraina.* FN-sambandet. <https://fn.no/konflikter/ukraina>

Forsvaret (2024, 25.januar). *Forsvaret og krigen i Ukraina.* Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/aktuelt/ukraina>

Forskrift om bortvisning og utvisning av personer fra Svalbard (1995) *Forskrift om bortvisning og utvisning av personer fra Svalbard.* (FOR-1995-02-03-96). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-02-03-96>

Forskrift om Fiskevernsonene ved Svalbard (1977) *Forskrift om Fiskevernsonene ved Svalbard*. (FOR-1977-06-03-6). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1977-06-03-6>

Gahr Støre, J. (24.februar 2023) *Vi skal stille opp så lenge det er nødvendig*. Regjeringen, Statsministerens kontor. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vi-skal-stille-opp-sa-lenge-det-er-nodvendig/id2964360/>

Gilje, N. (2021) *Hermeneutikk som metode: ein historisk introduksjon*. Det norske samlaget

Gjelsvik, G. (2016, 3.mars) *Hvordan forvalte snøkrabbe og reketråling?* Fiskeridirektoratet. https://www.sintef.no/contentassets/f44e476363014c01b5bcff263fe5f814/guro_gjelsvik_-_snokrabbe_reketral.pdf

Grønli, H., Kalinina, K., Kråkenes, C. & Solheim, U. (2022, 29.april) Stenger grensa og hamnene for russisk transport. *NRK, Norge*. <https://www.nrk.no/norge/stenger-grensa-og-hamnene-for-russisk-transport-1.15944094>

Hammar, A. N. (2015) Digital History. *Scandia* .81(2)99-110.

Halvorsen, T. (2024, 18.februar). Russland med ny Svalbard-trussel: - Svært skarp ordbruk. *Dagbladet, nyheter*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/svaert-skarp-ordbruk/80986022>

Holter, M. (2022, 1.mars) Norge vil ikke lenger gi russiske selskaper oljelisenser. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/olje/rosneft/lukoil/krigen-i-ukraina/norge-vil-ikke-lenger-gi-russiske-selskaper-oljelisenser/2-1-1176437>

Hvinden, I. S. & Østhagen, A. (2024) Mineralvirksomhet på norsk sokkel: Mulige konsekvenser i lys av Svalbardtraktaten og norsk forvaltning av havområdene rundt Svalbard. *Internasjonal Politikk*. 82(1), 83-101. <https://doi.org/10.23865/intpol.v82.5946>

Hønneland, G. (2020) *Russia and the Arctic: Environment, Identity and Foreign Policy* (2.utg.) I.B. Tauris

Jensen, Ø. (2023, 23.januar) Snøkrabbe-saken opp i Høyesterett. *FNI, Nyheter*. <https://www.fni.no/nyheter/snokrabbe-saken-opp-i-hoyesterett>

- Jensen, Ø. & Moe, A. (2020) Svalbard og havområdene – nye utenrikspolitiske utfordringer for Norge? *Internasjonal Politikk*. 78(4), 511–522. <https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2388>
- Johansen, E. (2023, 15.august) Russland vil gjenoppta arbeidet i Arktisk råd. *NRK, Troms og Finnmark*. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/russland-vil-gjenoppta-arbeidet-i-arktisk-rad-1.16515124>
- Johansen, T. O. M & Kalinina K. (2022, 28.juni). Norge sier nei til å sende russiske varer til Barentsburg. *NRK, Troms og Finnmark*. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/norge-sier-nei-til-a-sende-russiske-varer-til-barentsburg-pa-svalbard-1.16013734>
- Johnsen, A. B. (2015, 2.mai) Russland protesterer mot oljeboring i Svalbard-sonen. *VG, Nyheter*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/K0vne/russland-protesterer-mot-oljeboring-i-svalbard-sonen>
- Jørgensen, A. K. & Østhagen, A. (2020) Norges vern av suverene rettigheter rundt Svalbard: Russiske persepsjoner og reaksjoner. *Internasjonal Politikk*. 78(2), 167-192. <https://doi.org/10.23865/intpol.v78.1838>
- Jørgensen, A. K., Moe, A. & Østhagen, A. (2020) The Svalbard Fisheries Protection Zone: How Russia and Norway Manage an Arctic Dispute. *Arktika i Sever [Arctic and North]* 2020(40), 150-168. DOI: 10.37482/issn2221-2698.2020.40.183
- Kramviken, T. (2017, 2.februar) Dette er grunnene til at Norges Svalbard-politikk er så omstridt. *Aftenposten, Svalbard*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/aMzra/dette-er-grunnene-til-at-norges-svalbard-politikk-er-saa-omstridt>
- Kristensen, Y. N. (2005) Torsk, "pirater" og kalde granater: Striden mellom Norge og Island om Fiskevernsonen ved Svalbard 1993. Institutt for Forsvarsstudier. IFS Info 6. Oslo.
- Kruse, J. E. (2020, 21.februar). «Russland øker presset på Svalbard og vil sikre større rettigheter» *NRK, Urix*. <https://www.nrk.no/urix/svalbard-har-mange-utfordringer-1.14912513>
- Meld. St. 20 (2019-2020). *Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene — Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, Norskehavet, og Nordsjøen og Skagerrak*.

Klima – og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-20-20192020/id2699370/?ch=1>

Meld. St. 32 (2015-2016) *Svalbard*. Justis og beredskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20152016/id2499962/?ch=1>

Moe, A. & Jensen, Ø. (2020) *Svalbard og havområdene – nye utenrikspolitiske utfordringer for Norge?* Internasjonal Politikk, 78(4), 511–522. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v78.2388>

Moe, I. & Skjeggstad, H. (2020, 21.februar) Nytt spill om Svalbard: – Russland har startet en propagandakampanje mot Norge, sier ekspert. *Aftenposten, verden*.

<https://www.aftenposten.no/verden/i/awxpVL/nytt-spill-om-svalbard-russland-har-startet-en-propagandakampanje-mot-norge-sier-ekspert>

Nilsen, T. (2013, 5mars) “Blame Medvedev for giving Big Oil to Norway.” *Barents Observer*. <https://barentsobserver.com/en/politics/2013/03/blame-medvedev-giving-big-oil-norway-05-03>

Nilsen, T. (2021a, 11.august) “Here comes Norway's new ice-strengthened coast guard ship.” *Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/08/here-comes-norways-new-ice-strengthened-coast-guard-ship>

Nilsen, T. (2021b, 9.september) “Fishermen troubled by escalating Russian war games”. *Barents Observer*. <https://thebarentsobserver.com/en/security/2021/09/fishermen-troubled-escalating-russian-war-games>

NTB (2017, 15.november) Russiske folkevalgte vedtok medielov rettet mot utenlandske medier. *Aftenposten, verden*. <https://www.aftenposten.no/verden/i/9g55q/russiske-folkevalgte-vedtok-medi-lov-rettet-mot-utenlandske-medier>

Nærings – og fiskeridepartementet. (2022, 25.oktober) «*Enighet om norsk-russisk fiskeriavtale for 2023*» <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/enighet-om-norsk-russisk-fiskeriavtale-for-2023/id2939531/>

Nøhr, N. Ø. (2022, 20. desember) The cold consequences of war - An investigation into the effects of the Ukraine war on Russia's Arctic strategy. [Mastergradsoppgave] UiT – Norges Arktiske Universitet. <https://munin.uit.no/handle/10037/28169>

Pedersen, T. (2009) Endringer i internasjonal Svalbard-politikk. *Internasjonal Politikk*, 67(1), 31-44.

Pettersen, T. (2015, 6. mai) «Rossiya protestuet protiv bureniya v zone shpicbergena» *Barents Observer*. <https://barentsobserver.com/ru/energiya/2015/05/rossiya-protestuet-protiv-bureniya-v-zone-shpicbergena-06-05>

Rottem, S. V. & Vyvial, J. O. (2024, 1. januar) Norge samarbeider med Russland. Bør samarbeidet utvides? *Aftenposten, meninger*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/GMV7ql/norge-samarbeider-med-russland-boer-samarbeidet-utvides>

Sokkeldirektoratet (2019, 14. mars) *Olje- og gasseventyret er knapt halvveis*. Sokkeldirektoratet. <https://www.sodir.no/aktuelt/publikasjoner/rapporter/sokkelaret/sokkelaret-2018/hovedside/>

Svalbardtraktaten (1925) *Traktat mellem Norge, Amerikas Forente Stater, Danmark, Frankrike, Italia, Japan, Nederlandene, Storbritannia og Irland og de britiske oversjøiske besiddelser og Sverige angående Spitsbergen* (LOV-1920-02-09) Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1920-02-09>

Stubholt, L. M. (2017, 24. januar) Kampen om Arktis står mellom bruk og vern. *Aftenposten, debatt*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/G9d79/kampen-om-arktis-staar-mellom-bruk-og-vern-liv-monica-stubholt>

Taraldsen, L. (2020, 5. februar) Russerne sendte skarpt brev til Søreide: – Tonen i brevet nærmer seg frekk og formanende. *E24*. <https://e24.no/internasjonalekonomi/i/opz0e0/russerne-sendte-skarpt-brev-til-soereide-tonen-i-brevet-naermer-seg-frekk-og-formanende>

Todorov, A. (2020) Russia in maritime areas off Spitsbergen (Svalbard): Is it worth opening the Pandora`s Box? *Marine Policy*. 122(104264), 1-6.

<https://doi.org/10.1016/j.marpol.2020.104264>

Ulfstein, G. (2023, 30.januar) Utfallet av snøkrabbesaken kan få betydning for både oljevirksomhet og mineralletting. *Rett24*. <https://rett24.no/articles/utfallet-av-snokrabbesaken-fa-betydning-for-bade-oljevirksomhet-og-mineralletting>

Utenriksdepartementet (2011, 8.februar) Delelinjeavtalen godkjent i Stortinget.

https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2011/delelinjeavtalen_godkjent/id633135/

Utenriksdepartementet (2020, 4.november) *Kontinentalsokkelen: spørsmål og svar*.

Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/kontinentalsokkelen-sporsmal-og-svar/id448309/>

Wig, K. (2020, 29.januar) Enormt mineral-funn på havbunnen ved Svalbard: Verdsettes til over 1.000 milliarder kroner. *E24*. <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/VbBXDJ/enormt-mineral-funn-paa-havbunnen-ved-svalbard>

